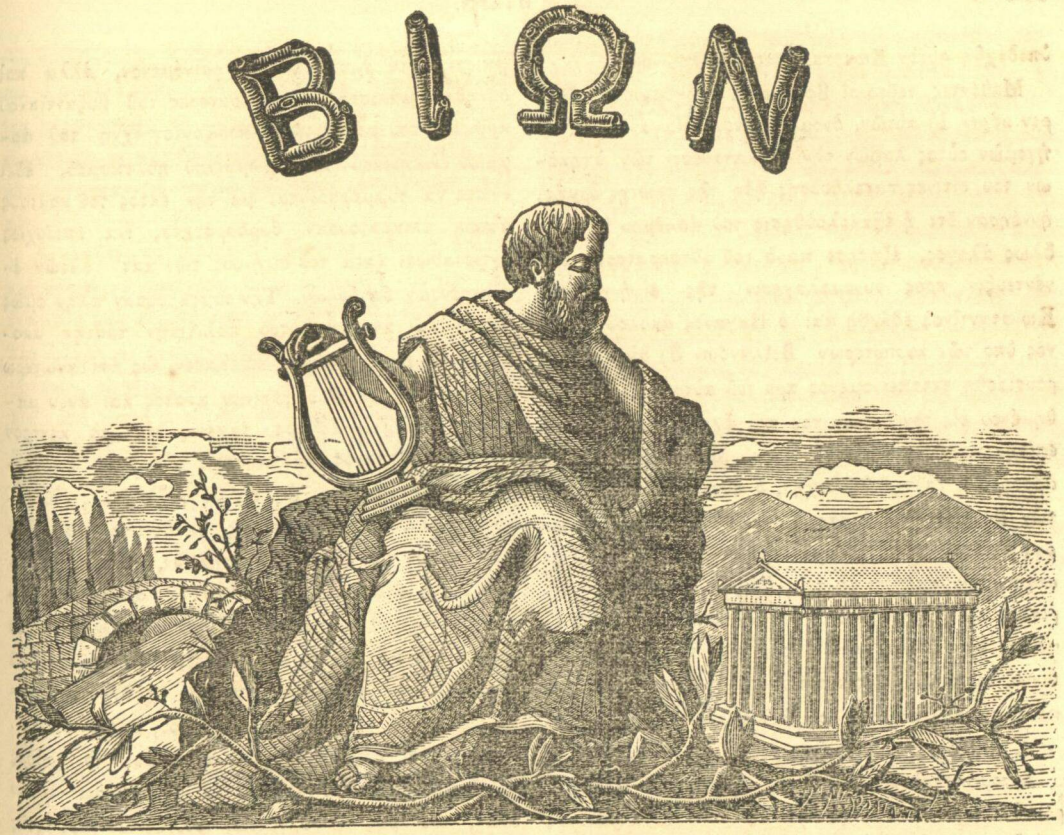

ΕΤΟΣ Α' ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ ΤΗ 17 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1878 ΦΥΛΛ. 11.

ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ.

(συνέχεια)

Ἡττηθέντες κατὰ κράτος οἱ ἀνίκητοι καταστάντες Βούλγαροι, ἀπέδωκαν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποτυχίας των ταύτης, ὡς τοῦτο συνήθως συμβαίνει εἰς μεγάλας ἐθνικὰς συμφορὰς, εἰς τὴν ἀνικανότητα τῶν ἀρχηγῶν των, δι' ὃ στασιάσαντες ἀπέκτειναν τὸν πρὸ ὀλίγου ὑπ' αὐτῶν ἐκλεχθέντα ἡγεμόνα Τέλετσιν καὶ πολλοὺς τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν ἀρχηγῶν, ἀνεβίβασαν δὲ εἰς τὸν θρόνον τὸν γαμβρὸν τοῦ δολοφονηθέντος ἡγεμόνος Κορμεσίου Σαβῖνον. Ὁ συνετὸς οὗτος ἡγεμὼν, βλέπων τὴν ἀδυναμίαν καὶ ἐξασθένισιν τοῦ κράτους του, ἠθέλησε νὰ συνθηκολογήσῃ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου. Ἀλλ' οἱ ἀγέρωχοι καὶ ὁρμητικοὶ βάρβαροι ἐθεώρησαν τοῦτο ὡς ἐσχάτην πρὸς τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν φιλοτιμίαν προσβολὴν καὶ νομίσαντες ὅτι ὁ Σαβῖνος προδίδει αὐτοὺς εἰς τοὺς Βυζαντίνους, ἐστασίασαν κατὰ τοῦ νέου αὐτῶν ἡγεμόνος, ὅστις βεβαίως θὰ ἐλάμβανε τὴν τύχην τῶν προκατόχων του, ἐὰν δὲν κατώρθου νὰ φύγῃ πρὸς μεσημβρίαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου μετὰ μεγάλων τιμῶν

ὑπεδέχθη αὐτὸν Κωνσταντῖνος ὁ Κοπρώνυμος.

Μαθόντες τοῦτο οἱ Βούλγαροι ἀνηγόρευσαν ἕτερον κύριν 1) αὐτῶν, ὀνομαζόμενον Παγανόν 2). Ὁ ἡγεμὼν οὗτος λαβὼν τὴν συγκαταθεσιν τῶν ὑπηκόων του, οἵτινες, παρελθούσης ἤδη τῆς πρώτης ὁρμῆς, ἐννόησαν ὅτι ἡ ἐξακολούθησις τοῦ πολέμου θὰ ἦτον ὅλως ἄλογος, ἐζήτησε παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνέντευξιν πρὸς συνομολόγησιν τῆς εἰρήνης. Ὁ Κωνσταντῖνος ἐδέχθη καὶ ὁ Παγανὸς ἀκολουθούμενος ὑπὸ τῶν κυριωτέρων Βοϊλάνδων 3) αὐτοῦ, παρουσιάσθη τεταπεινομένος πρὸ τοῦ αὐτοκράτορος, καθημένου εἰς τὸν θρόνον του καὶ ἔχοντος παρ' αὐτῷ ἐπίσης καθήμενον τὸν Σαβῖνον. Μετὰ τὴν ἥκιστα ἀβρόφρονα ταύτην ὑποδοχὴν, ὁ αὐτοκράτωρ ἐμέμφθη τῶν Βουλγάρων διὰ τὰς εἰς τὰς βυζαντιακὰς χώρας ἐπιδρομὰς αὐτῶν καὶ τὴν πρὸς τὸν Σαβῖνον στάσιν των, προσέτι δὲ τοὺς ὑπεχρέωσε ν' ἀναγνωρίσωσι καὶ πάλιν αὐτὸν ἡγεμόνα των· ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο ὡς φαίνεται μόνον πρὸς ἱκανοποίησιν τοῦ Σαβίνου, ὅστις οὐδόλως ἀπετόλμησε νὰ ἐπιστρέψῃ καὶ πάλιν εἰς τὴν πατρίδα του, ἀλλ' ἔμενεν εἰς τὸ Βυζάντιον, πλησίον τοῦ αὐτοκράτορος.

Συνομολογηθείσης οὕτω τῆς εἰρήνης, οἱ Βούλγαροι βασιζόμενοι ἐπὶ τῆς φιλίας τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἔχοντες πίστιν ἐπὶ τῆς συνθήκης, ἣν πρὸ ὀλίγου μετ' αὐτοῦ συνωμολόγησαν, εἶχον ἀφίσει ἀφυλάκτους τὰς διόδους καὶ διῆγον ἄνευ τινος ὑποψίας, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ ἐπωφελούμενος τούτου καὶ ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἤθελε νὰ καταπαύσῃ στάσιν τινὰ αὐτῶν, εἰσέβαλεν αἰφνιδίως, οὐδενὸς, ἕνεκα τοῦ ἀπροόπτου, ἀνθισταμένου εἰς τὴν ἐπιδρομὴν αὐτοῦ. Ἡ διαγωγὴ αὕτη τοῦ Κωνσταντίνου εἶναι βεβαίως ἀξιοκατάκριτος, ἀλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκείνῃ τῆς βαρβαρότητος, καθ' ἣν τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου μόνον ἐβασίλευε καὶ καθ' ἣν ἡ δολιότης καὶ ἡ πρὸς τὰς συνθήκας ἀπιστία ἓν ἦτο σπάνιον φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ σύνηθες μάλιστα, οἱ αὐτοκράτορες τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους, τοῦ μόνου τότε διασώζοντος ἴχνη τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ καὶ ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἔδει ἐνίοτε νὰ συμμορφοῦνται μὲ τὴν ἐκτὸς τοῦ κράτους αὐτῶν ἐπικρατουσαν βαρβαρότητα, ἵνα ἐπιτυχῶς ἀντισταθῶσι κατὰ τοῦ σμήνους τῶν κατ' αὐτῶν ἐπιπεσόντων βαρβάρων. Τὴν συμφέρουσαν πλὴν ὅμως ἄδικον καὶ ἀναξίαν αὐτοῦ πολιτικὴν ταύτην ἀκολουθῶν ὁ Κωνσταντῖνος, εἰσέλασεν, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἰς τὸ Βουλγαρικον κράτος καὶ ἄνευ μεγάλων ἀπωλειῶν ἔφθασε ταχέως εἰς τὸ κέντρον αὐτοῦ. Ὁ Παγανὸς καταληφθεὶς αἰφνιδίως κατέφυγεν εἰς τὴν Βάρναν, ὡς εἰς μόνον ἀσφαλὲς καταφύγιον, ἀλλ' ὅπου ὁ δυστυχὴς ἔλαβε τὸν θάνατον παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων του ὑπηκόων, αἰτιολογουμένων ὅτι ἡ ἀνικανότης αὐτοῦ ἦν τὸ αἴτιον πάντων τῶν δυστυχημάτων των. Περίεργον φαινόμενον. Τὸ ἄγριον τοῦτο ἔθνος, τὸ εἰθισθὲν εἰς τὰς νίκας καὶ εὐπειθέστατον διατελέσαν ἐπὶ μίαν σχεδὸν ἑκατονταετηρίδα εἰς τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ, μόλις ὑποπεσὸν εἰς τὰς πρώτας ἀτυχίας ἀπόλλυσι τὸ θάρρος αὐτοῦ καὶ ῥίπτει τοῦ θρόνου, ἐν διαστήματι τριῶν ἐτῶν, τέσσαρας τῶν βασιλέων του, ἐξ ὧν τοὺς τρεῖς καὶ δολοφονεῖ. Ὁποῖον δεῖγμα τῆς ἐσωτερικῆς αὐτοῦ ἀδυναμίας καὶ τῆς καταπτώσεως τοῦ ἐθνικοῦ του βίου! Δὲν κέκτηται τὴν ἐν ταῖς ἀτυχίαις καρτερίαν ἐκείνην, ἥτις πολλάκις ὠφελεῖ καὶ σώζει τὰ ἔθνη καὶ ἀντισταθμίζει τὴν ἧτταν αὐτῶν. Καὶ ποία διαφορὰ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν πεπολιτισμένων τοῦ Βυζαντίου οἰκητόρων! Ἐκεῖνοι ἐν ταῖς ἐθνικαῖς συμφοραῖς ἀνευρίσκουσι τὸ θάρρος των, ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ τῆς πρωτευούσης των καταπαύουσι τὰς πολιτικὰς αὐτῶν διαμάχας καὶ ὁμοφρονοῦντες ἀνθίστανται κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οὗτοι δὲ, ἐνῷ τὰ ἐχθρικὰ στρατεύματα πυρπολοῦσι ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον τὴν χώραν των, δολοφονοῦσι τὸν ἡγήτορα αὐτῶν καὶ, ὡς εἰ μὴ ὑπῆρχεν ἑτέρα ἐλπὶς, ἀφίνουσιν εἰς τὴν τύχην τὴν διάσωσιν τοῦ κράτους των. Καὶ ὄντως μόνη ἡ τυφλὴ τύχη ἔσωσε τὴν Βουλγαρίαν ἐκ τῆς ἐντελοῦς καταστροφῆς, διότι ὁ Κωνσταντῖνος καταληφθεὶς ὑπὸ ἀλόγου φόβου ἐπέστρεψε σπεύδων εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἄνευ τελικοῦ τινος τῆς ἐκστρατείας του ἀποτελέσματος, ἐν ᾧ ἐδύνατο, ἐπωφελούμενος τῆς περιστάσεως, νὰ ἐπιφέρῃ ῥιζικὴν καταστροφὴν εἰς τὴν ἰσχὺν τῶν Βουλγάρων καὶ ν' ἀπαλλάξῃ τὴν αὐτοκρατορίαν τῶν ἐν τῷ μέλλοντι ἐπιδρομῶν αὐτῶν.

Ἀναλαβὼν καὶ πάλιν ὁ Κωνσταντῖνος τὸ θάρρος καὶ θέλων νὰ συνεχίσῃ ὅπερ ἀνέλαβεν ἔργον τῆς ἐντελοῦς τῶν Βουλγάρων ταπεινώσεως, διέταξε στόλον ἐκ χιλίων πλοίων, Χελάνδια ὑπὸ τῶν χρονογράφων καλουμένων, ἵν' ἀπέλθῃ εἰς Ἀγχίαλον, ὅπου καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐπορεύετο διὰ ξηρᾶς. Ἀλλὰ δυστυχῶς, πνεύσαντος βιαίου νοτίου ἀνέμου, τὰ πλοῖα διεσκορπίσθησαν καὶ συνετρίβησαν, ὅπερ μαθόντες οἱ Βούλγαροι, ἐπιτίθενται κατ' αὐτοῦ καὶ τὸν ἀναγκάζωσι νὰ ἐπιστρέψῃ ἡττημένος εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Τὰ δὲ λείψανα τῆς καταστροφῆς ταύτης διετηροῦντο ἐπὶ πολὺ ὕστερον, διότι ὁ περὶ τὴν 10ην ἑκατονταετηρίδα ἀκμάσας χρονογράφος Λέων ὁ Γραμματικὸς λέγει «μέχρι γὰρ καὶ τήμερον κατὰ τὸν Ἀχελῶον 4) κῶλα τῶν ἀνηρημένων σαφῶς ὑποδεικνύουσι τὴν ἧτταν.» Καὶ οὕτω πάλιν ὁ ἀγαθὸς τῇ Βουλγαρίᾳ δαίμων ἔσωσεν αὐτὴν ἐκ βεβαίας καταστροφῆς.

Περὶ τὸ 774 ὁ Κωνσταντῖνος ἀπετόλμησε καὶ δευτέραν διὰ τοῦ Εὐξείνου πόντου κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐκστρατείαν καὶ ἀπέστειλε στόλον ἐκ δισχιλίων πλοίων, ἐπιβιβασθεὶς μάλιστα καὶ αὐτὸς εἰς τὰς αὐτοκρατορικὰς νῆας, τὰς ὀνομαζομένας Ρούσια 5) Χελάνδια, διατάξας προστούτοις τὸ ἱππικὸν νὰ καταλάβῃ τὰ περὶ τὰ σύνορα ὄρη καὶ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἐὰν οὗτοι συνηθροίζοντο εἰς τὴν πεδιάδα. Πρὸ τῆς Βάρνας εὑρισκόμενος ὁ ἀναποφάσιστος Κωνσταντῖνος κατελήφθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ ἀλόγου ἐκείνου φόβου, οὕτινος τὸν λόγον ἀγνοοῦμεν εἰς τί ν' ἀποδώσωμεν, καὶ ὀλίγου δεῖν ἐπανήρχετο ἄπρακτος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐὰν ἡ δεινὴ τῆς Βουλγαρίας θέσις δὲν ἠνάγκαζε τοὺς κατοίκους αὐτῆς, οἵτινες μετὰ μεγάλου φόβου ἔμαθον τὴν ἔλευσιν τῶν τεραστίων αὐτοκρατορικῶν δυνάμεων, ἵν' ἀποστείλωσιν εἰς τὸν αὐτοκράτορα ὡς πρέσβεις δύω τῶν μεγαλειτέρων αὐτῶν ἀρχόντων, ὀνομαζομένων Βοϊβᾶ καὶ Τζιγάτους, ὅπως ἐκλιπαρήσωσι παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου τὴν εἰρήνην. Ὁ Κοπρώνυμος μετὰ χαρᾶς ἐδέχθη τὰς προτάσεις αὐτῶν, συνθήκη δὲ ὑπεγράφη μεταξὺ τῶν Βουλγάρων πρέσβεων καὶ τοῦ αὐτοκράτορος, καθ' ἣν οἱ Βούλγαροι ὑπεχρεοῦντο ἵνα μὴ ἐπιδράμωσι τοῦ λοιποῦ τὰς αὐτοκρατορικὰς χώρας, ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὑπέσχετο ἵνα μὴ ζητῇ πλέον προφάσεις, ὅπως φέρῃ τὰ ὅπλα κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Ἡ συνθήκη αὕτη ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 774 μ. χ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος εὑρισκόμενος ὁ αὐτοκράτωρ ἐν Βυζαντίῳ ἔμαθε κρυφίως παρά τινων ἐν Βουλγαρίᾳ φίλων του, ὅτι ὁ ἡγεμὼν τῆς χώρας ταύτης σκοπὸν εἶχε νὰ καταπατήσῃ τὴν συνθήκην καὶ ἀποσείλῃ 16000 Βούλγαρους πρὸς κατάληψιν τῆς Βερζητίας. Ἐννοήσας ὁ Κωνταντῖνος ὅτι διὰ τῆς δολιότητος ἔπρεπε ν' ἀντιταχθῇ καὶ αὐτὸς κατὰ τοῦ δολίου τῶν Βουλγάρων ἡγεμόνος, συνήθροισε πάντα τὰ στρατιωτικὰ αὐτοῦ τάγματα, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι θὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τῶν Ἀράβων καὶ ἐπιπέσας ἀσαλπιγκτὶ κατ' αὐτῶν καὶ τρέψας εἰς φυγὴν ἐποίησε νῖκος μέγα. Κεκμηκὼς τέλος ἐκ τῆς καταδιώξεως τῶν ἐχθρῶν ἐπέστρεψε θριαμβεύων εἰς Βυζάντιον ἐπωνομάσας τὸν πόλεμον τοῦτον εὐγενῆ, *ὡς μηδενὸς αὐτῷ ἀντιστάντος μηδὲ σφαγῆς Ῥωμαίων γενομένης.*

Περὶ τὸ 775 ἐπιχειρήσας καὶ τρίτην διὰ θαλάσσης ἐκστρατείαν ἀπέτυχε, καταστραφέντος καὶ πάλιν τοῦ στόλου του ἐν τῷ ἀξένῳ Εὐξείνῳ πόντῳ, καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Βυζάντιον χωρὶς οὔτε κἂν νὰ θίξῃ τὴν Βουλγαρίαν.

Φονευθέντος, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, τοῦ Παγανοῦ ὑπὸ τῶν ἰδίων ὑπηκόων του, ἐξελέχθη ἕτερος ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας ὀνόματι Δουκάνζη καὶ οὗτινος διάδοχος ἐγένετο ὁ Τέλερς 6) ἢ Τέλθριχος 7), ὃς-

1) Οὕτω ὀνομάζουσιν οἱ Βυζαντῖνοι χρονογράφοι τοὺς ἡγεμόνας τῆς Βουλγαρίας.

2) Ὁ ἱστορικὸς Νικηφόρος ὀνομάζει αὐτὸν Κομπάγανον.

3) Βοϊλάδες ἀποκαλοῦνται ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους οἱ εὐγενεῖς Βούλγαροι.

4) Παραφθορὰ τῆς λέξεως Ἀγχίαλος καὶ οὐχὶ τοῦ διασχίζοντος τὴν Ἀκαρνανίαν καὶ Αἰτωλίαν ποταμοῦ Ἀχελῴου, ὡς τινες τῶν δυτικῶν ἱστορικῶν ὑπέθεσαν. Ἴδε καὶ Παπαδ. Βρετοῦ "les vilies maritimes de le Bulgarie„ σελ 239.

5) Ρούσια=ἐρυθρᾶ.

6) Ὁ Κεδρηνὸς ὠνόμαζε αὐτὸν Ἐλλέριχον, Τέ-

τις πληροφορηθεὶς ὅτι ἐκ τῶν οἰκείων αὐτοῦ ὁ τοῦ Βυζαντίου αὐτοκράτωρ ἐμάνθανεν ἅπαντα τὰ σχέδιά του καὶ θέλων νὰ βεβαιωθῇ περὶ τούτου, γράφει μυστικῶς τῷ Κωνσταντίνῳ, ὅτι σκοπεύει νὰ φύγῃ κρυφίως ἐκ τῆς πατρίδος του καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπως διὰ μέσου αὐτοῦ δυνηθῇ ὁ αὐτοκράτωρ νὰ κυριεύσῃ εὐκόλως τὴν Βουλγαρίαν· πρὸς περισσοτέραν δ' αὐτοῦ ἀσφάλειαν, ὡς ἔγραφεν, ἐζήτησεν ἵνα ὁ Κωνσταντῖνος τῷ ὑποδείξῃ φίλους τινὰ ἐν Βουλγαρίᾳ, οἷς ἐμπιστευόμενος ἐκτελέσῃ ταχύτερον καὶ ἀσφαλέστερον τὰ σχέδιά του. Ὁ εὔπιστος αὐτοκράτωρ ἔπεσεν εἰς τὴν παγίδα καὶ ἐγνωστοποίησεν εἰς τὸν δόλιον Τέλεριν τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ φίλους του, οὓς ἐκεῖνος διὰ φοβερῶν μαρτυρίων ἐθανάτωσεν. Ἀκούσας τοῦτο ὁ Κωνσταντῖνος *τὴν γενειάδα αὐτοῦ ἀπέτιλλε* καὶ ὠρκίσθη ἵνα ἐκδικηθῇ τὸν βάρβαρον ἡγεμόνα, ὅτε τὴν 14 Σεπτεμβρίου 775 ὁ θάνατος ἠμπόδισεν αὐτὸν νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐκδίκησίν του.

Σ. Σ.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἀδαμαντίου Κοραῆ

πρὸς Charlon de la Rochette.

ἐξελληνισθεῖσαι ὑπὸ Γ. Κ. Υ.

Ζ.

Ἐλπίζω, φίλτατέ μοι φίλε, ὅτι δὲν ἀπηντήσατε ἔτι πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. Βελίν. Πέμπω ὑμῖν δὲ τοῦ Θωμᾶ τὰ 25 φρ., ἅπερ σᾶς παρακαλῶ νὰ παραδώσητε αὐτῷ διὰ τὴν τιμὴν τοῦ βιβλίου του, ὑποσχόμενος ὑμῖν ὅτι δὲν θὰ μάθῃ ποτὲ ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ὠνητάμενος αὐτό. Πρὸς τὸν κ. Βελὶν τρέφω ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν, ὧν ἐστιν ἄξιος, ἕνεκα μάλιστα εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν προθυμίαν, ἣν ἔδειξέ μοι ἄλλοτε, ἵνα μοὶ φανῇ χρήσιμος· ἀλλά, φίλε μου, *ὅταν ἀρχίσῃ τις νὰ δέχηταί τι, μετ' οὐ πολὺ δὲν θἀρνηθῇ πλέον τίποτε· τὴν στιγμὴν καθ' ἣν θὰ λαμβάνῃ ὅλα, θὰ ζητῇ, καὶ ὅστις ζητεῖ τι, ποιεῖ πᾶν ὅ,τι πρέπει, ἵνα ἐπιτύχῃ. Ἡ κατὰ βαθμοὺς αὔξησις φαίνεταί μοι ἀναπόφευκτος.* Αὐτὰ ταῦτα, λέγει ὁ ὑμέτερος ἀθάνατος Ῥουσσὼ, καὶ τοιαύτη ὑπῆρξεν ἀείποτε ἡ σταθερά μου διαγωγή. Δὲν πρέπει τις νὰ δέχηται μάλιστα ἐκ τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ φίλων ἢ ὅπερ ἠξίζε διὰ παρελθούσας καταφανεῖς ὑπηρεσίας ἢ ὅπερ ἐστὶν ὅλως ἀνωφελές. Θὰ ὁμολογήσητε δ' ἐλευθέρως ὅτι σκοπὸς δι' οὗ δύναταί τις νὰ ποκτήσῃ τὰ τοῦ Λέννεπ ἔργα δὲν ἀναγεται ποσῶς εἰς ταύτην τὴν κατηγορίαν, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ τῆς θέσεως μου ἀπέναντι τοῦ κ. Βελίν, πρὸς ὃν δὲν ἔσχον τὴν τιμὴν νὰ ποδώσω οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπηρεσίαν. Ἐλπίζω, φίλε μου, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἀρκοῦσιν, ὅπως καταπείσωσιν ὑμᾶς νὰ πράξητε κατὰ τὴν ἐμὴν ἐπιθυμίαν. Ἐὰν ὅμως ὁ κ. Βελὶν εἶναι πληροφορημένος, ὥστε νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὸ βιβλίον προώρισται δι' ἐμὲ, παρακαλῶ ὑμᾶς νὰ δείξητε αὐτῷ τὴν ἐπιστολήν μου. Πιστεύω ὅτι θὰ ἔχῃ ὑπερβολικὴν ὑπόληψιν δι' ἕνα πτωχὸν Ἕλληνα, ὥστε νὰ μὴ ἐπιμένῃ νὰναγκάσῃ αὐτὸν ἵνα ἐγκαταλείψῃ τὰς ἀρχάς του.

Ἀφ' οὗ συχνάζετε παρὰ τῷ Δεδὺρ, εἴπατέ μοι, σᾶς παρακαλῶ, πόσου τιμῶνται νὰ ἔργα τοῦ Λεννὲπ καὶ τοῦ Ῥυγκενίου χωριστά.

Ἔρρωσο.

Η

Φίλτατέ μοι φίλε.

Τὸ καλὸν ἐστι καλὸν ὅστιν ὅτε, λέγει ἡ παροιμία. Τὸ ἑσπέρας τοῦ Σαββάτου εἰδοποιήθην νὰ ὑπάγω παρὰ τῷ λοχαγῷ τοῦ λόχου μας μετ' ἄλλων commilitones, ἵνα προμηθεύσωμεν τὰ μέσα, ὅπως πέμψωμεν δύο ἄνδρας εἰς τὸν νομὸν τοῦ Εὔρου. Ἔμεινα ἐκεῖ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ ὡρῶν μέχρι τῶν ἕνδεκα ἐπὶ ποδὸς ἔν τινι αὐλῇ, ἐν τῷ μέσῳ πολιτῶν ἐριζόντων, ἐξαπτομένων καὶ λεγόντων ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν μικροὺς χαριεντισμοὺς, μὴ δυνάμενος νὰ ὑπερβῶ τὴν φυλαττομένην θύραν ὑπὸ Κερβέρου, ὡ-

λεριν καὶ Πελλίριγον, ὁ δὲ Θεοφάνης ἀποκαλεῖ αὐτὸν Τέρικον. Παπαδ. Βρετός.

7) Κατὰ Λεοντ. τὸν Γραμματικόν.

πλισμένου διὰ πυροβόλου καὶ ὅστις δὲν ἐφαίνετο λίαν εὔκαμπτος καὶ συμπαθής. Ἐννοεῖτε δ' ἤδη θαυμασίως ὅτι τοῦτο δέν με διεσκέδαζε πολὺ· πυκνὸν νέφος κατηφείας καὶ μελαγχολίας ἐκάλυπτε πάσας τὰς ἐννοίας μου· ἔβλεπον τὰ πάντα μαῦρα· δυςάρεσοι δὲ σκέψεις ἐπὶ τῆς θέσεώς μου διεδέχοντο ταχέως αἱ μὲν τὰς δὲ, καὶ ἔλεγον ἅπασαι εἰς τὴν ἀλγεινὴν ταύτην ἐπῳδήν: *Ἐκτίθεμαι εἰς πάντα ταῦτα ὡς μὴ ἔχων πατρίδα.* Ἐξῆλθον τέλος ἐκ τῆς ἀληθοῦς ταύτης φυλακῆς, ἀν' οὗ ἐπλήρωσα ὑπὸ τὸ ὄνομα ἐκουσίας προσφορᾶς διὰ τοὺς ἐκλεχθέντας διὰ τὴν μελετωμένην ἀποστολὴν, καὶ ἐπανῆλθον εἰς τὸ κατάλυμμά μου, ὑπὸ κρατεροῦ πυρετοῦ καταληφθεὶς καὶ ὑφ' οὗ ἐστενοχωρούμην κατὰ τὸ πλεῖστον τῆς νυκτός. Ἡ ἀϋπνία, ὁ καύσων τῆς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἀνάγκη τοῦ νὰ μεταβάλω τὸ νῆμα τῶν μελαίνων ἐννοιῶν μου, ἵνα μὴ ἐπὶ τὸ χεῖρον τραπῶσι τὰ δεινά μου, ἠνάγκασάν με νὰ ἐγκαταλείψω τὴν κλίνην, νὰ λύσω τὸν λύχνον μου καὶ νὰ λάβω ἀνὰ χεῖρας τὴν μόνην μου παρηγορίαν, τὸν Ἱπποκράτην· Ἀνοίγω κατὰ τύχην αὐτὸν καὶ τὸ ὄμμα μου πίπτει ἀκριβῶς ἐπί τινος χωρίου, ὅπερ διαχύνει μέγιστον φῶς ἐπὶ τῶν χωρίων τοῦ Λουκιανοῦ καὶ τοῦ Κικέρωνος, τῶν ἐπὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς φωνῆς ἀναφερομένων. Ὁ ἐξαιρετικὸς οὗτος ἄνθρωπος, ὁ πολίτης Ἱπποκράτης, ἀείποτε προσεκτικὸς εἰς τὴν ἐξήγησιν τῶν φαινομένων ἀῤῥώστου διὰ τῶν φυσικῶν φαινομένων ὑγιοῦς, ποιεῖται λόγον περί τινος ἀσθενείας, ἣν ἀλλαχοῦ ὀνομάζει *ὀπισθότονον* καὶ ἥτις συνίσταται εἰς τὴν ἔντασιν τῶν μυώνων τῆς ῥάχεως· ἡ ἔντασις δ' αὕτη εἶναι τοιαύτη ὥστε ἀναγκάζει τὸ σῶμα νὰ μένῃ εἰς θέσιν εὐθεῖαν χωρὶς νὰ δυνηταί τις νὰ κλίνῃ τὴν κεφαλὴν πρὸς τὰ ἐμπρός· ἀσθένεια δέ τις ὅλως ἀντίθετός ἐστι ἡ *ἐμπροσθότονος*, ἥ τις παράγει τὸ ἐναντίον ἀποτέλεσμα, κρατοῦσα τὴν κεφαλὴν ἐσκυμμένην πρὸς τὰ ἐμπρὸς, χωρὶς νὰ δύνηταί τις νὰνεγείρῃ αὐτήν. Ἀλλ' ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ἡμετέραν *ὀπισθότονον* καὶ ἴδωμεν τί ὁ Ἱπποκράτης περὶ αὐτῆς λέγει: «Καὶ τοὺς ὄπισθεν τένοντας ἐν τῷ τραχήλῳ ξυντείνεται, καὶ ἡ φωνὴ ἀπέῤῥωγε καὶ τὸ πνεῦμα σμικρὸν, καὶ ἡ ἀνάπασις τοῦ πνεύματος πυκνὴ καὶ διαία παραγίνεται. Οἱ τοιοῖδε τὴν ἀρτηρίαν ἑλκοῦνται (ἴσως ἑλκοῦται) καὶ τὸν πνεύμονα πίμπρανται οὐ δυνάμενοι τὸ ἔξωθεν πνεῦμα *ἐπάγεσθαι*» κτέ. Χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ τις περὶ τῶν τελευταίων τούτων λέξεων τῶν διὰ κυρτῶν γεγραμμένων, αἵ τινες ἐπινυρῶσι τὴν μεταβολὴν, ἣν ἔχω ποιήσει τοῦ *πνεῦμα ἐπ' ἄκρον* εἰς *πνεῦμα ἐπακτον* ἐν τῷ χωρίῳ, ὅπερ ἔχετε παρ' ὑμῖν, βλέπετε, ἀγαπητέ μοι φίλε, ὅτι τὸ χωρίον τοῦτο ἀποδεικνύει ἔτι ex contrario, ὡς λέγουσιν οἱ λογικοὶ, τὴν παρατήρησιν, τὴν εἰς τὴν νεῦσιν τῆς κεφαλῆς πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἀναφερομένην, ἀναγκαίαν πρὸς ἐκβολὴν φωνῆς μεγαλειτέρας καὶ εὐηχοτέρας, ἐνῷ ἡ αὐτὴ φωνὴ κατανταῖ ἀμβλύηχος καὶ συντεθλασμένη, *ἡ φωνὴ ἀπέῤῥωγε*, ὅταν ἡ κεφαλὴ ἕλκεται πρὸς τὰ ὀπίσω, καθ' ὅτι ἡ ἕλξις αὕτη ὀφείλει κατ' ἀνάγκην, ὡς δύναταί τις νὰ εἰκάσῃ ἐκ τῶν λόγων τοῦ εὐφυοῦς Ἱπποκράτους, νὰ ποιήσῃ στενωτέραν τὴν κοιλότητα τοῦ στήθους καὶ νὰ ἐμποδίζῃ ἵνα ἀρκοῦσα ποσότης ἀέρος εἰσέλθει ἐν αὐτῷ, *οὐ δυνάμενοι τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι*, διότι ἡ δύναμις τῆς φωνῆς ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς εἰς τὸ στῆθος εἰσερχομένης ποσότητος τοῦ ἀέρος, ἥ τις πάλιν ἐξαρτᾶται ἐλλόγως ἐκ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς χωρητικότητος τῶν πνευμόνων. Ἀναμιμνήσκομαι δ' ἐν τῇ περιγράσει ταύτῃ παρατηρήσεώς τινος γενομένης ὑπὸ τοῦ ὑμετέρου ἀθανάτου Βύφφωνος, (μεθ' ὅσα καὶ ἄλλοι λέγουσιν οἱ μηδαμῶς ὑποφέροντες τιμωμένους τοὺς ἄλλους,) ὅτι ἡ ποσότης τῆς θερμότητος παρ' ἑκάστῳ εἴδει τῶν ζώων προσμετρεῖται γενικῶς ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς χωρητικότητος τῶν πνευμόνων, καὶ ἥτις παρατήρησις ἀνήκει ἀναντιῤῥήτως τῷ περιφήμῳ φυσιοδίφῃ· ἀλλὰ τίς θὰ πιστεύσῃ ὅτι οἱ σπόροι, τὰ ἴχνη ἢ τὰ στοιχεῖα αὐτῆς εὕρηνται παρὰ τῷ Ἱπποκράτῃ; Οἱ εὐήθεις, οἵ τινες δὲν ἀναγινώσκουσιν ἢ τοὺς νεωτέρους, μακαρίζουσιν ἑαυτοὺς ὡς γνωρίζοντας ἄπειρα πράγματα, ἅ περ οἱ ἀρχαῖοι ὅλως διόλου ἠγνόουν. Ἀλλ' ἵνα τοὺς ἐξαγάγητε τῆς ἀπάτης δὲν ἔχετε ἢ νὰ ὑποδείξητε αὐτοῖς τὸ χωρίον τοῦτο auro carius, ὅ περ ἐπικυροῖ τὴν τοῦ Βύφφωνος παρατήρησιν· ἀμφιβάλλω δὲ λίαν ἐὰν οἱ τοῦ Ἱπποκράτους ἑρμηνευταὶ, (ἐξαιρέσει ὅμως τοῦ Γαληνοῦ), ἠννόησαν καὶ ἐξετίμησαν αὐτὸ, ὅ περ εὕρηται ἐν τῷ

δ'. βιβλίῳ τῶν Ἐπιδημιῶν: « οἶσι πλεῖστον τὸ θερμὸν, μεγαλοφωνότατοι· καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος.» Ἡ θαυμαστὴ δ' ἀκρίβεια, μεθ' ἧς ἐστιν ἐκπεφρασμένον τὸ χωρίον τοῦτο, φαίνεται καθιστάνουσα αὐτὸ σκοτεινόν· ἀλλὰ μικρὰ παρατήρησις ἀρκεῖ ἵνα ἐννοήσῃ τις αὐτὸ, παραβαλλόμενον ἰδίως πρὸς ἄλλα χωρία τοῦ Ἱπποκράτους. Λέγει ὅτι οἱ ἔχοντες μεγάλην ποσότητα ζωϊκῆς θερμότητος ἔχουσι τὴν φωνὴν μεγάλην καὶ δυνατήν. Διατὶ τοῦτο; διότι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, κατὰ τὴν παρατήρησιν τοῦ Βύφφωνος, ἔχουσιν ἐπίσης τοὺς πνεύμονας μεγάλης χωρητικότητος καὶ ὅτι κατὰ συνέπειαν λαμβάνουσι μεγαλειτέραν ποσότητα ἀέρος, ἀναγκαίου πρὸς σχηματισμὸν τῆς φωνῆς: *καὶ γὰρ ψυχρὸς ἀὴρ πλεῖστος* (ὑπονοεῖται *εἰςέρχεται*). Αἱ παρατηρήσεις αὗται, φίλε μου, δὲν περιορίζονται ποσῶς εἰς ἄγονον περιέργειαν· ἀλλ', ὃ ποιεῖ τὸ φίλτρον τῆς ἀρχαίας φιλολογίας, συντρέχουσιν ἵνα διαχύνωσι φῶς ἐπὶ τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων δημοκρατιῶν, τῶν πολιτειακῶν μεταβολῶν καὶ τῶν προσώπων, τῶν ἐχόντων σημασίαν τινά.

Ὅτε ὁ Ἰσοκράτης παραπονεῖται κατὰ τῆς ἀδυναμίας τῆς φωνῆς του καὶ τῆς δειλίας του, ὡς αἰτιῶν ἕνεκα τῶν ὁποίων δὲν ἐδυνήθη νὰ καβῇ τὸ βῆμα, οὐδὲ νὰ ὁμιλήσῃ ἐν ταῖς τοῦ λαοῦ συνελεύσεσιν, *οὔτε γὰρ φωνὴν ἔσχον ἱκανὴν οὔτε τόλμην δυναμένην ὅχλῳ χρήσασθαι*, λέγει, μαντεύει τις εὐχερῶς καὶ τὸ ἦθος καὶ τὸν ἠθικὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰσοκράτους. Ἦτον ἀνὴρ φλεγματώδης, ψυχρὸς καὶ ὀλίγον δειλὸς, ὡς μέμφεται αὐτὸν ὁ Λουκιανὸς (ἐν τῷ *Παρασίτῳ* αὐτοῦ κεφ. μβ'), ὀλίγον ἐπιχειρηματίας, ἀλλ' ὄντως εὐγενὴς ἀνὴρ, πεπροικισμένος μὲ μεγάλην κρίσιν, φεύγων τὰς θορυβώδεις ὑποθέσεις καὶ ἀπολαμβάνων τῶν εὐχαριστήσεων τῆς ζωῆς ἐν τῇ οἰκειότητι ἐκλεκτῶν φίλων. Τοὐναντίον ὅταν ὁ Δημοσθένης ἀποκαλεῖ τὸν Αἰσχίνην *βδελυρὸν* καὶ *μέγιστον φθεγγόμενον*, μομφὴν ἐφ' ἣν ἐπανέρχεται συχνὰ, καθορᾷ τις ἐξ ἑνὸς μὲν μέρους ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐφθόνει τὴν βροντώδη ταύτην φωνὴν, ἐξ ἄλλου δὲ ὅτι ὁ Αἰσχίνης ὤφειλε νὰ ᾖ ἤθους θυμώδους, χαρακτῆρος ἐπιχειρηματικοῦ, πλήρης πνεύματος, ἀλλ' ὀλίγον ἀβρὸς περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν μέσων πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων αὐτοῦ καὶ ἱκανὸς νὰ εὐνοῇ τοὺς περὶ τὸν Φίλιππον ἐναντίον τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος του. Οὕτω ὁ ἐν τῇ ἰατρικῇ καθηγητής μου, ὁ ξενὸς φίλος μου καὶ εἷς τῶν σπανίων ἐκείνων ἀνδρῶν, τῶν πεπροικισμένων ὑφ' ἁπάντων τῶν προτερημάτων τῆς καρδίας, τῶν ἀναγκαίων ὅπως καταστήσωσί τινα μέγαν ἰατρὸν, δειλὸς καὶ ἤτιος ὡς ἀμνὸς, φωνῆς δ' ἀδυνάτου ἕνεκα ἐλατώματός τινος τοῦ πνεύμονος, ὃ περ ὡδήγησε τέλος αὐτὸν εἰς τὸν τάφον εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὁ περίφημος Γριμὼ, εἶχε δίκαιον νὰ λέγῃ, προκειμένου περὶ τοῦ Ἱπποκράτους, ὅτι *οἱ Ἕλληνές εἰσιν οἱ ἀληθεῖς τοῦ κόσμου διδάσκαλοι, οὗ τινος ἀείποτε θὰ ὦσιν οἱ καθηγηταί.* Τὸν ἤκουσα δ' ἐπαναλαμβάνοντα τοὺς λόγους τούτους πλέον ἢ ἅπαξ, ὁπόταν ἐν Μομπελλιὲ ἠκροώμην τῶν σπουδαίων αὐτοῦ μαθημάτων· ἐνθυμοῦμαι δ' ἀείποτε συμπαθῶς τὰ βλέμματα αὐτοῦ, τὰ πλήρη ἀγάπης, ἅπερ ἔρριπτεν ἐπ' ἐμὲ, ὁσάκις ἐπρόφερε τὰς λέξεις ταύτας, καί περ μηδαμῶς ἐφαρμοσθείσας ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἄλλους ἀθλίους *Γραικύλους*. Ἐπανευρίσκων τοὺς λόγους τούτους πρό τινων ἡμερῶν ἐν τῷ Cours de fièvres, ὅπερ ἐξέδωκαν ἤδη, ἐλυπήθην πολὺ ἐφ' ὅτι δὲν ἐγνώριζα τὸ περίφημον τοῦτο τοῦ Ἱπποκράτους χωρίον: *Οἶσι πλεῖστον τὸ θερμὸν, μεγαλοφωνότατοι* κτέ. Θά μοι ἠὐγνομόνει, αὐτὸς ὅστις παρεῖχέ μοι ἔστιν ὅτε τὴν τιμὴν νά με συμβουλεύηται ἐπὶ τῆς ἐννοίας χωρίων τινῶν τοῦ Ἱπποκράτους, ἐὰν τῷ ἐπρομήθευον ὕλην πρὸς ἔπαινον τῶν ἀρχαίων καὶ κατεδείκνυον αὐτῷ τὸ ἐφ' οὗ ἐδύνατο νὰ στηρίξῃ τὴν παρατήρησιν τοῦ Βύφφωνος, ἣν γινώσκω ἐκ τοῦ στοματός του. Πιστεύω δὲ, ἵνα ἐπανέλθωμεν εἰς τοὺς στεντορείους τούτους ἄνδρας, οὓς κατείδομεν ὡς ἀνθρώπους χαρακτῆρος ζωηροῦ καὶ λίαν ἐπιχειρηματικοῦ, χαρακτὴρ ὃς τις σχηματίζεται καὶ ἐξηγεῖται διὰ τῆς ζωϊκῆς θερμότητος, ἥτις ἀναχωροῦσα ἐκ τῶν πνευμόνων, ὡς ἐκ πυρᾶς, διαμερίζεται ἐφ' ἅπαν το σῶμα, τίθησιν αὐτὸ εἰς κίνησιν καὶ ἀναγκάζει αὐτοὺς νὰ θεωρῶσι τὴν ἀνάπαυσιν ὡς ἀληθῆ τιμωρίαν, πιστεύω, λέγω, ὅτι δύναταί τις διὰ τῶν θεωριῶν τούτων νὰ διορθώσῃ χωρίον τι τοῦ Ἡσυχίου, ἐν ᾧ ἡ θερμότης κεῖται ὡς συνώνυμον τῆς ἀφοβίας καὶ ὅπερ ἔχει ὧδε: *Θέρμα . . . ἄδεια καὶ ἐκχειρία·* ἡ τελευταία αὕτη λέξις πρέπει νὰ μεταβληθῇ εἰς *ἐγχειρία*, ὅπερ σημαίνει *τόλμην ἐπιχειρηματικὴν*, καθ' ὅσον μάλιστα ὁ αὐτὸς γραμματικὸς ὀλίγον ἀνωτέρω ἐξηγεῖ τὸ *ἐγχειρίας* διὰ τοῦ *ἀδείας* καὶ *ἐπιχειρήματα*. Ἀπορῶ δὲ πῶς οἱ κριτικοὶ, οἵ τινες κατεῖδον τὴν σχέσιν τῶν δύο τούτων λέξεων, δὲν ἐτόλμησαν νὰποφασίσωσιν εὐθαρσῶς τὴν ἔξωσιν τῆς *ἐκχειρίας*, ἥτις, σημαίνουσα *παῦσιν*, *διακοπὴν*, εἶναι ὅλως ἄτοπος ἐνταῦθα.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΡΟΔΟΥ.

Ἡ ἱστορία τοῦ ῥόδου μᾶς φέρει εἰς μεμακρυσμένην ἀρχαιότητα. Ἦτο ἄνθος οἰκιακὸν εἰς ὅλον τὸν Ρωμαϊκὸν κόσμον· τὸ Ἑλληνικὸν του ὄνομα, ἔχει τὴν αὐτὴν ῥιζικὴν σημασίαν ἣν καὶ τὸ ἰσοδύναμον Λατινικὸν (rosa)· πρωτεύουσα ἰδέα ἐν ἀμφοτέροις εἶναι ἡ τῆς στρογγυλότητος καὶ τῆς πλησμονῆς. Λέγεται ὅτι ἤνθησε πρωΐμως ἐν Ῥόδῳ καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν νῆσον. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως τῶν εἰδῶν τῶν γνωστῶν τοῖς ἀρχαίοις δὲν ἦτο μέγας. Ἐγνώριζον μόνον τὰ τέσσαρα κυριώτερα εἴδη, ἅτινα μέχρι σήμερόν εἰσιν ἰθαγενῆ ἐν Ἑλλάδι: τὸ ἀκανθόῤῥοδον ἢ κυνόῤῥοδον (the hedge rose), τὸ θαμνόῤῥοδον (the heptree),— τοῦ ὁποίου ποικιλία εἶναι τὸ εὐῶδες ῥουόῤῥοδον, ὅπερ καλλιεργεῖται μετὰ μεγάλης ἐπιμελείας εἰς τὴν Κυρήνην,— τὸ τραγιόῤῥοδον (the pimpernel rose) καὶ τὸ ἑκατόμφυλλον (the centifolia). Τὰ ῥόδα τῆς Καμπανίας εἶναι νεώτερον εἶδος, τὰ τῆς Μελίτης ἦλθον κατόπιν καὶ τελευταῖα πάντων τὰ τῆς Πραινεστοῦ. Τὸ ῥόδον τῆς Καρχηδόνος ἦτο ἀξιοσημείωτον διότι ἤνθει κατὰ μῆνα. Τὸ ἑκατόμφυλλον διεκρίνετο φυσικὰ μεταξὺ ὅλων τῶν ἄλλων. Τὸ ῥόδον θεωρεῖται ὡς αὐτοφυὲς τῆς Σχιρβανῆς· πιθανολογεῖται δὲ ὅτι ἐπὶ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου εἰσήχθη κατὰ πρῶτον εἰς Εὐρώπην. Ὁ Ἡρόδοτος ἐντούτοις ἀναφέρει 1) ὅτι ἐν Φρυγίᾳ εἰς τὸν κῆπον τοῦ Λήβα υἱοῦ τοῦ Γορδίου ὑπῆρχον ῥόδα τὰ ὁποῖα συνέκειντο ἀπὸ ἑξήκοντα πέταλα, ἐφύοντο δ' αὐτομάτως καὶ εἶχον γλυκυτέραν τὴν εὐωδίαν ἢ ὅλα τὰ ἄλλα.

Τὰ ὡραιότερα ῥόδα ἦσαν τὰ τῆς Καμπανίας, ἐν ᾧ τὰ τῆς Μελίτης ἦσαν τὰ μᾶλλον εὐωδιάζοντα, τὰ δὲ τῆς Κυρήνης τὰ περιφημότερα πρὸς ἐξαγωγὴν ἐλαίου. Ἰδίως ἐφημίζοντο τὰ ῥόδα τοῦ Παίστου· ἐκεῖ ἐφύοντο αἱ ῥοδωνιαὶ ἐν ἀσυνήθει ἀφθονίᾳ καὶ ἦνθουν δὶς τοῦ ἔτους, καίτοι ἤδη ὁ ὁδοιπόρος οὐδὲν βλέπει εἰμὴ μεγαλοπρεπῆ ναὸν εἰς ἐρείπια καὶ μάτην ζητεῖ ῥόδα ἐν τῷ κήπῳ τοῦ ἐπισκόπου.

Αἱ ῥοδωνιαὶ ἢ ἐφυτεύοντο κεχωρισμέναι, ἢ ἐτάττοντο καθ' ὁμίλους· ἐνίοτε ἐγίνοντο φυτεῖαι ὁλόκληροι ἐξ αὐτῶν. Ἡ συγκομιδὴ τῶν ῥόδων ἤρχιζεν ἐνωρὶς, τὸν Φεβρουάριον, εἰς δὲ τὰ λίαν θερμὰ κλίματα ἠδύνατο ν' ἀρχίσῃ αὕτη καὶ πρὸ τοῦ Νοεμβρίου. Ἐπιστεύετο ὅτι τὰ μᾶλλον εὐώδη ῥόδα ἐφύοντο εἰς θέσεις ξηρὰς καὶ εὐηλίους, καὶ ὅτι ἡ εὐωδία των καθίστατο μεγίστη, ἐὰν σκόροδον ηὔξανε πλησίον του 2). Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπεστήριζεν ὅτι μεγαλειτέρα εὐωδία ἐξεχέετο ἐκ τῶν ῥόδων τῶν ὁποίων τὰ στελέχη ἦσαν ἀκανθώδη παρὰ ἐκ τῶν ἐχόντων αὐτὰ λεῖα. Ἐπειδὴ οἱ Ῥωμαῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ στερηθῶσι τῶν ῥόδων οὐδὲ κατ' αὐτὸν τὸν χειμῶνα, ἦτο ἐπάναγκες νὰ ἐφοδιάζωνται ἀπὸ ξένας χώρας· τὸ γλυκὺ τῆς Ἰταλίας κλίμα ἦτο μὲν εὐνοϊκὸν εἰς ὄψιμα ῥόδα, οὐχὶ ὅμως καὶ εἰς χειμερινά· ὡς ἐκ τούτου ὁλόκληρα φορτία πλοίων συνείθιζον νὰ εἰσάγωνται ἐξ Ἀλεξανδρείας. Εἰς μεταγενεστέραν περίοδον, καὶ κατὰ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ὁρατίου 3), ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζωνται ὑελίνας οἰκίας, ἀλλ' αὗται κατεστάθησαν κοιναὶ μόλις ἐπὶ Δομιτιανοῦ 4)· τὸ θερμαίνειν ὅμως αὐτὰς διὰ τεχνικῶν μέσων δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπινοηθῆ· τὰ ἄνθη προεφυλάττοντο ἀπὸ τοῦ ψυχροῦ ἀέρος δι' ὑελίνων καλυμ-

1) Βιβλ. Η'. § 138— Οἴκησαν πέλας τῶν κήπων τῶν λεγομένων εἶναι Λήβεω τοῦ Γορδιέω ἐν τοῖσι φύεται ῥόδα αὐτόματα ἓν ἕκαστον ἔχον ἑξήκοντα φύλλα ὀσμῇ τε ὑπερφέροντα τῶν ἄλλων.

2) «Οἱ χαρίεντες γεωργοὶ τὰ ῥόδα καὶ τὰ ἴα βελτίω ποιεῖν νομίζουσι σκόροδα καὶ κρόμμυα παραφυτεύοντες· ἀποκρίνεται γὰρ εἰς ἐκεῖνα πᾶν ὅσον ἔνεστι τῇ τροφῇ δριμὺ καὶ δυσῶδες» Πλουτάρχ. «περὶ τοῦ πῶς ἂν τις ὑπ ἐχθρῶν ὠφελοῖτο». Σ. Μ.

3) Περὶ τὰ τέλη τῆς α. π. χ. ἑκατονταετηρίδος.

4) Περὶ τὸ 80 μ. χ.

μάτων ἀκριβῶς ὡς τὴν σήμερον· τὰ τῶν τροπικῶν φυτὰ τοῦ ἐν Παλέρμῳ βοτανικοῦ κήπου προφυλάττονται ἀρκούντως ἀπὸ τοῦ ψύχους, κλειομένων καλῶς τῶν παραθύρων τοῦ θερμοκηπίου.

Τὰ φύλλα τῶν ῥόδων συνεπλέκοντο συνήθως εἰς τοὺς στεφάνους τοὺς ὁποίους ἔφερον κατὰ τὰς ἑορτὰς καὶ εἰς θυσίας· τὸ ῥόδον ὅπερ κατὰ τὸ ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν ἔθιμον ἐκρεμᾶτο ἄνωθεν τῆς τραπέζης, ἐσήμαινεν ὅτι ἡ συνδιάλεξις δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπαναληφθῇ ἀλλαχοῦ, τοῦ ῥόδου ὄντος τοῦ ἐμβλήματος τῆς ἐχεμυθίας. Ἐντεῦθεν ἡ φράσις «ὑπὸ τὸ ῥόδον» (sub rosa.) Κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Ἥρας ἐν Ἄργει τὰ ἀγάλματα τῆς θεᾶς ἐκαλύπτοντο μὲ ῥόδα καὶ κρῖνα. Ἡ Ῥωμαία νύμφη συνείθιζε νὰ φέρῃ δέσμην ῥόδων καὶ μυρσίνης ὑπὸ τὸν πορφυροῦν πέπλον της. Ἐν Ῥώμῃ ἅπαντα τὰ ἀγάλματα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἐνδοξοτέρων ἀνδρῶν οἱ ἀνδριάντες ἐκοσμοῦντο μὲ τὰ ἄνθη ταῦτα· αἱ ἀψῖδες, προσέτι διὰ τῶν ὁποίων οἱ θριαμβευόντες στρατηγοὶ διήρχοντο, ἐστολίζοντο μὲ δέσμας ῥόδων, καὶ στέφανοι ἐξ αὐτῶν ἐρρίπτοντο εἰς τὰ ἅρματα. Κατὰ τοὺς ἐν Ῥώμῃ δημοσίους ἀγῶνας, οἱ ἀγορανόμοι συνείθιζον νὰ προσφέρωσι δέσμας ῥόδων εἰς τοὺς συγκλητικούς, εἰς μεταγενεστέραν δὲ ἐποχὴν καὶ εἰς τοὺς θεατὰς καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἠθοποιούς. Ὅτε ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, ὁ νικητὴς τοῦ Ἀννίβα, ἐπέστρεφεν ἐκ τῆς Ἀφρικῆς, διέταξε τοὺς στρατιώτας τῆς ὀγδόης λεγεῶνος, ἥτις πρώτη εἰσήλασεν εἰς τὸ Καρχηδονικὸν ἔδαφος νὰ φέρωσιν ἀνὰ χεῖρας κλώνους ῥοδωνιᾶς κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ θριάμβου, καὶ τοῦ λοιποῦ πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης των νὰ θέτωσιν εἰς τὰς ἀσπίδας των ῥόδα. Ὅτε κατόπιν Σκιπίων ὁ Αἰμιλιανὸς ἐτέλει τὸν θρίαμβόν του μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Καρχηδόνος, ἐστόλισεν ὁμοιοτρόπως μὲ ῥόδα τὰ ὅπλα καὶ τὰς ἀσπίδας τῆς ἑνδεκάτης λεγεῶνος, ἥτις πρώτη ὥρμησεν ἐπὶ τῶν τειχῶν τῆς κυριευθείσης πόλεως.

Τὸ ῥόδον ἐχρησίμευσεν ὡς κόσμημα τῶν τάφων. Οἱ Ἕλληνες, καθὼς καὶ οἱ Ῥωμαῖοι, κατέλιπον εἰς τὰς διαθήκας των διατάξεις ἀφορώσας τὴν καλλιέργειαν κήπων, εἰς τοὺς ὁποίους ἔμελλον ν' αὐξάνωσιν ῥόδα διὰ τὰ νεκροτάφιά των. Ἐνίοτε αἱ διατάξεις αὗται ἐπέβαλλον εἰς τοὺς κληρονόμους νὰ συνέρχωνται ἅπαξ τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τοῦ διαθέτου, καὶ νὰ τελῶσιν εἴδός τι συμποσίου παρὰ τὸν τάφον, εἰς τὸν ὁποῖον ἕκαστος ὤφειλε νὰ παρουσιάζηται μὲ ῥόδα. Εἰς τοὺς κήπους δὲ τούτους μικρά τις καλύβη ᾠκοδομεῖτο πάντοτε, ἐν ᾗ δοῦλός τις ὤφειλε νὰ διαμένῃ καὶ ὅστις δὲν εἶχεν ἄλλο ἔργον ἢ νὰ θέτῃ περιοδικῶς ἐπὶ τῶν μνημείων στεφάνους ἐκ ῥόδων. Ῥωμαϊκὸς νόμος ἀπηγόρευε πάντα στολισμὸν εἰς τὰς κηδείας· ἀλλ' οἱ Δέκαρχοι ἔκαμον ἐξαίρεσιν τῶν ἐκ ῥόδων στεφάνων· διότι ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀποβιοῦντος ἐστεφανοῦτο συνήθως μὲ τοιούτους. Ἐὰν τὸ σῶμα ἐκαίετο, ἡ σποδὸς πρὶν ἢ τεθῇ εἰς τὴν κάλπην ἐρραντίζετο πάντοτε μὲ οἶνον, εἰς τὸν ὁποῖον πέταλα ῥόδων καὶ ἄλλαι ἀρωματικαὶ οὐσίαι ἀνεμιγνύοντο. Εἰς παλαιά τινα ἐπιγράμματα ἐγίνετο μνεία τοῦ πράγματος, ὅτι δηλ. οἱ συγγενεῖς τῶν ἀποθανόντων ἐφρόντιζον νὰ ῥαίνωσι μὲ ῥόδα τὸν τάφον ἅπαξ τοῦ ἔτους. Εἰς μεταγενεστέρους χρόνους συνείθιζον τὰ εὐγνώμονα τέκνα νὰ οἰκονομῶσι σημαντικὸν ποσὸν χρήματων διὰ νὰ φυτεύωσι ῥοδωνιὰν κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ θανάτου τῶν γονέων των. Οἱ στρατιῶται συνείθιζον νὰ ἐξοδεύωσι μεγάλα ποσὰ χρημάτων κατ' ἔτος εἰς φυτείας ῥοδωνιῶν πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἐπιστροφῆς των ἐκ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Οἱ Ῥωμαῖοι προσεπάθουν νὰ ἐπαυξάνωσι τὴν λαμπρότητα τῶν συμποσίων των διὰ τῆς εὐωδίας τοῦ ῥόδου. Ὁ Πάκουτος ἀναφέρει ὅτι «καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Δημοκρατίας ὁ λαὸς συνείθιζε νὰ μὴ εὐχαριστῆται εἰς τὸν ἐκ Φαλέρνου οἶνον, ἂν δὲν ἦτο μεμιγμένος μὲ ῥόδα.» οἱ στρατιῶται τῆς Σπάρτης προσέτι μετὰ τὴν μάχην τῆς Κίρρας 339 π.χ. κατήντησαν τόσον ἡδυπαθεῖς, ὥστε ἠρνοῦντο νὰ πίωσιν οἶνον μὴ ἀρωματισμένον μὲ ῥόδα. Καὶ ἐν τῇ περιφήμῳ λεμβοδρομίᾳ (regatta) τῆς Baia ἅπασα ἡ ἐπιφάνεια τῆς Luerine Sea ἐστρώνυτο μὲ τὰ ἄνθη ταῦτα Εἴς τινα δ' ἐκ τῶν συμποσίων του ὁ Νέρων διέταττε νὰ ῥίπτωνται ῥόδα ἐν εἴδει βροχῆς ἐπὶ τῶν συνδαιτυμόνων ἔκ τινος ὀπῆς τῆς ὀροφῆς. Ὁ Ἡλιογάβαλος ἔπραττε τὸ αὐτὸ μετὰ τοσαύτης ὑπερβολῆς, ὥστε νὰ προξενῇ πνιγμονὴν εἴ τινας τῶν συνδαιτυμόνων, οἵτινες δὲν ἠδύναντο ν' ἀνακύψωσιν ἐκ τοῦ σωροῦ τῶν ῥόδων. Οἱ Συβαρῖται συνείθιζον νὰ κοιμῶνται ἐπὶ κλινῶν αἵτινες ἐγεμίζοντο μὲ πέταλα ῥόδων. Ὁμοία πολυτέλεια εἰσήχθη μετὰ ταῦτα εἴς τε τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ῥώμην. Οἱ συμποσιάζοντες ἀνεκλίνοντο ἐπὶ ῥοδίνων στρωμνῶν καὶ ἐκοιμῶντο τὴν νύκτα ἐπὶ κλινῶν ὁμοίων. Διονύσιος ὁ τύραννος εἶχε στρώματα πεπληρωμένα μὲ ῥόδα ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀνεκλίνετο κατὰ τὰς εὐωχίας του. Ὁ Βέρρης συνείθιζε νὰ ταξιδεύῃ μετὰ ταῦτα ἐντὸς φορείου, ἐξηπλωμένος ἐπὶ στρωμνῆς ῥόδων, καὶ φέρων πρὸς τούτοις στέφανον ῥόδων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ ἕτερον περὶ τὸν τράχηλον. Τὸ ἐπὶ τοῦ φορείου λεπτὸν ὕφασμα ἦτο κεκαλυμμένον μὲ πέταλα ῥόδων ραντισμένα μὲ οἶνον, τῶν ὁποίων τὴν εὐωδίαν ἐκεῖνος ἀνέπνεε τοιουτοτρόπως ἐν ἀνέσει. Ἦτο προσφιλὴς πολυτέλεια τοῦ Ἀντιόχου νὰ κοιμᾶται καὶ τὸν χειμῶνα ἀκόμη εἰς σκηνὴν ἐκ χρυσοῦ καὶ μεταξῆς καὶ ἐπὶ κλίνης ῥόδων. Ἡ Κλεοπάτρα κατὰ τὸ συμπόσιον ὅπερ ἔδωκε πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀντωνίου, ἐδαπάνησεν εἰς τὰ ῥόδα οὐχὶ εὐκαταφρόνητον ποσόν· διότι ἐκάλυψε δι' αὐτῶν τὸ πάτωμα τοῦ ἑστιατορίου εἰς βάθος ἑνὸς πήχεως, ἔπειτα δὲ ἐφήπλωσε λεπτὸν δίκτυον.

Ἑπόμενον ἦτο τοιαύτη κατάχρησις τοῦ ἐν λόγῳ ἄνθους νὰ ἔχῃ δεινὰς συνεπείας· τὰ χρονικὰ τῆς ἀρχαιότητος ἀναφέρουσι τῷ ὄντι παραδείγματα αἰφνιδίου θανάτου, προξενηθέντος εἰς πολλοὺς ἐκ τῆς μωρίας τοῦ νὰ κοιμῶνται ἐπὶ ῥόδων.

Ἡ μεγάλη ὑπόληψις τοῦ ῥόδου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις κατέστη μετὰ ταῦτα ἔτι μεγαλειτέρα ἕνεκα τῶν πολυειδῶν αὐτοῦ χρήσεων· παρετήρησαν ὅτι τὸ ἄνθος τοῦτο εἶχε πολλὰς θεραπευτικὰς ἰδιότητας καὶ ἤρχισαν νὰ τὸ μεταχειρίζωνται ὡς ψυκτικὸν καὶ στυπτικὸν φάρμακον. Τὸ κυνόῤῥοδον εἶναι τὸ πρῶτον ὅπερ ἐγένετο δεκτὸν ὡς φάρμακον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἱπποκράτους. Μιλτὼ ἡ σύζυγος τοῦ Νεωτέρου Κύρου ἠνωχλεῖτο κατὰ τὴν νεότητά της ὑπὸ ἐξογκώματος ἐπὶ τῆς ὑπήνης, τὸ ὁποῖον οὐδεὶς ἰατρὸς ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ καὶ ἐκ τοῦ ὁποίου ὑπέφερε πολύ. Ἐπὶ τέλους κατεπείσθη νὰ ἐπιθέσῃ εἰς τὸ ἐξόγκωμα ξηρὰ πέταλα ῥόδου τετριμμένα· ἔπραξεν οὕτω καὶ ἀπηλλάγη αὐτοῦ.

Τὸ ῥόδον μετεχειρίζοντο προσέτι ἐν τῇ σκευασίᾳ ποτῶν τινων καὶ ἰδίως τοῦ ἐκ ῥόδων οἴνου, ὅστις ἐφημίζετο τὸ πάλαι. Ὁ αὐτοκράτωρ Ἡλιογάβαλος κατεσπατάλα τὸν οἶνον τοῦτον λουόμενος ἐντὸς αὐτοῦ· εἰς τόσον δὲ βαθμὸν ἔφερε τὴν σπατάλην, ὥστε διέταττε μέγα δημόσιον βαλανεῖον νὰ πληροῦται μὲ οἶνον—πολυτέλεια ἡ ὁποία βεβαίως ἦτο λίαν δαπανηρά.

Τὸ ῥοδόσταγμα ἦτο ἕτερον προσφιλὲς προϊὸν τοῦ ἄνθους καὶ τὸ μετεχειρίζοντο καθὼς ἡμεῖς ὡς ἀντιφάρμακον κατὰ τῆς φλογώσεως τῶν ὀφθαλμῶν· τὸ μετεχειρίζοντο δὲ καὶ ὡς ἄρωμα μολονότι ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἦτο πολὺ κατώτερον τοῦ ῥοδελαίου. Ῥόδα ζωηροτάτης εὐωδίας μετεχειρίζοντο πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ· τὸ ῥοδέλαιον ἐχρησίμευεν ἰδίως εἰς τὸ νὰ δίδωσιν εἰς τεχνητὰ ῥόδα τὴν εὐωδίαν τῶν φυσικῶν. Εἰς ἀρχαιοτέραν ἐποχὴν, διὰ νὰ ἔχωσι στεφάνους κατὰ τὸν χειμῶνα, συνείθιζον νὰ κατασκευάζωσιν ἄνθη ἐκ λεπτοῦ φλοιοῦ κέρατος, καὶ νὰ δίδωσιν εἰς αὐτὰ τὸ χρῶμα καὶ τὴν εὐωδίαν τῶν φυσικῶν ῥόδων· ἀκολούθως κατεσκεύαζον καὶ ἐκ μεταξῆς. Ὁ βαθύπλουτος Κράσσος πρῶτος κατεσκεύασεν ἄνθη ἐκ φύλλων χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· μὲ τὰ ἄνθη ταῦτα ἐγένοντο στέφανοι διανεμόμενοι εἰς τοὺς νικητὰς κατὰ τοὺς δημοσίους ἀγῶνας.

Ἀλλὰ τὸ ῥοδέλαιον τῶν ἀρχαίων δὲν πρέπει νὰ συγχέηται μὲ τὸ πολύτιμον ῥοδέλαιον, τὸ ὁποῖον λαμβάνομεν ἤδη ἐκ τῆς Ἀνατολῆς. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῶν πετάλων τοῦ βρυοῤῥόδου, τὰ ὁποῖα τίθενται ἐντὸς ἀγγείου πλήρους ὕδατος καὶ ἐκτίθενται εἰς τὸν ἥλιον· τὰ ἐλαιώδη μόρια ταχέως ἀνέρχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, τὰ ὁποῖα συνάζονται διὰ καθαροῦ βάμβακος καὶ τίθενται ἐντὸς φιαλίδων καλῶς κλειομένων· πᾶν εἶδος ῥόδου δὲν δύναται νὰ δώσῃ τόσῳ μέγα ποσὸν ἐλαιώδους οὐσίας, οὐδὲ τὸ αὐτὸ εἶδος εἰς διάφορα κλίματα· τὸ καλλίτερον καὶ πολυτιμότερον ῥοδέλαιον ἔχει κίτρινον χρῶμα· εἶναι δὲ λίαν διαφανὲς καὶ διατηρεῖ τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς πυκνότητος καὶ τῆς στερεότητος, ἐκτὸς μόνον ὅταν ἐκτεθῇ εἰς θερμότητα, ὁπότε καθίσταται ρευστόν. Τόσῳ δυνατὸν εἶναι τὸ ἔλαιον τοῦτο, ὥστε ἂν ἐγ-

γίσωμεν ῥινόμακτρον μὲ τὴν αἰχμὴν βελόνης βυθισθεῖσαν εἰς αὐτὸ, τὸ ῥινόμακτρον τοῦτο δύναται νὰ διατηρήσῃ τὴν εὐωδίαν ἐπὶ ἕνα τοὐλάχιστον μῆνα.

Τὸ ἰδιαίτερον ῥοδέλαιον, τὸ ὁποῖον οἱ Ἀνατολῖται ὀνομάζουσιν Otto, εἶναι τὸ μᾶλλον τιμώμενον ἐξ ὅλων τῶν μύρων καὶ εἶναι ἄρθρον ἐμπορίου καθ' ὅλα τὰ παράλια τῆς Βαρβαρίας καὶ τῆς Περσίας, ὅπου πωλεῖται ζυγιζόμενον εἰς τιμὴν πολὺ ὑπερέχουσαν τὴν τοῦ ἰσοβαροῦς χρυσοῦ· πολυτιμότερον ἐξ ὅλων τῶν ῥοδελαίων εἶναι τὸ ἐρχόμενον ἐκ Κασιμίρης, ἔπειτα τὸ τῆς Περσίας καὶ τελευταῖον τὸ τῆς Βαρβαρίας καὶ τῆς Συρίας. Ἡ Νάρδος ἡ ἀναφερομένη ἐν τῇ Ἱερᾷ Γραφῇ φαίνεται νὰ ἔχῃ σχέσιν μὲ αὐτὸ καθότι ἐν τῇ Ἀραβικῇ τὸ ῥόδον δηλοῦται διὰ τῆς λέξεως nard.

Κατὰ τοὺς ἀγῶνας οἵτινες παρηκολούθησαν τὴν μετανάστευσιν τῶν ἐθνῶν, ἡ ἀρχαία καλλιέργεια τῶν ῥόδων συνετάφη μετὰ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, μόλις ἀφήτασα ἴχνη ὄπισθέν της· κατὰ τὴν σκοτεινὴν περίοδον τοῦ Μεσαιῶνος ἡ καλλιέργεια τοῦ ἄνθους τούτου φαίνεται ὅτι πολὺ παρημελήθη· ὑπάρχει ὅμως διάταγμα Καρόλου τοῦ Μεγάλου ἐν τῇ Περιλήψει αὐτοῦ περὶ «ἐπαύλεων καὶ θάμνων» (Capitularies de villis et sentis) διὰ τοῦ ὁποίου συνιστᾷ εἰς τοὺς Φράγκους νὰ καλλιεργῶσι τὸ ῥόδον. Οἱ Βενεδικτῖνοι ἀκολούθως μεγάλως προήγαγον τὴν καλλιέργειαν αὐτοῦ· ὁπουδήποτε ἠγείρετο μοναστήριον τοῦ τάγματος τούτου, ἦτο βέβαιον ὅτι ἐν τοίς πέριξ θὰ εὕρισκέ τις καὶ ῥοδῶνα

Τὰ ῥόδα ἐπεμελοῦντο πολὺ οἱ Ἄραβες· ὁ σοφὸς Ewn el Awam εἰς τὸ περὶ γεωργίας σύγραμμά του, γραφὲν κατὰ τὴν 12ην ἑκατονταετηρίδα, μᾶς δίδει πολλὰς ὁδηγίας ἀναφορικῶς πρὸς τὸ ῥόδον· οἱ σαυροφόροι ἔφεραν πολλὰ εἴδη, τέως ἄγνωστα ἐν Εὐρώπῃ, εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν· τὸ Δαμασκηνὸν ῥόδον ἐν παραδείγματι ἐφέρθη ὑπ' αὐτῶν εἰς τὴν Προβιγκίαν ἐν ἔτει 1100 μ.χ. ἀφ' ἑτέρου τὸ ἑκατόμφυλλον εἶχε κατασταθῆ σπάνιον κατὰ τὸν Μεσαιῶνα ἐν τῇ Δύσει· ὁ διάσημος βοτανικὸς Charles l'Ecluse κατὰ τὸ 1589 ἀναφέρει αὐτὸ ὡς τι ἔκτακτον ὅπερ ἠδύνατο νὰ εὑρεθῇ ἐν Ὁλλανδίᾳ· προσθέτει δὲ ὅτι εἶχεν ἰδεῖ ῥόδα τοῦ εἴδους τούτου εἰς τοὺς κήπους διακεκριμένων ἀνδρῶν ἐν Φραγκοφόρτῃ τῇ παρὰ τὸν Μοῖνον.

Μόνον κατὰ τὸ δεύτερον ἥμισυ τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος ἐδείχθη ἐνδιαφέρον τι περὶ τοῦ ῥόδου καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ἀνθέων· ὁ Lobel ἐδημοσίευσε τὸ 1581 περιγραφὴν δέκα εἰδῶν ῥόδων· ὁ Bauhin τὸ 1620 ἀναφέρει δέκα καὶ ἐννέα εἴδη· ὁ Wildenon τὸ 1797 περιγράφει τριάκοντα ἕξ καὶ ὁ Persoos ἐν τῇ «συνόψει τῶν φυτῶν» (Synopsis Plantarum) δημοσιευθείσῃ τὸ 1798 ὁμιλεῖ περὶ τεσσαράκοντα καὶ ἕξ ἐν οἷς ὑπάρχει τὸ ὡραῖον Βεγγαλικὸν ῥόδον ὅπερ εἶναι ἰθαγενὲς τῆς Κίνας.

(ἕπεται τὸ τέλος.)

ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΕΝ ΤΗι ΑΦΡΙΚΗ.

(συνέχεια· ἴδε φυλ. στ'.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Ἀφικνοῦμαι παρὰ τοῖς ἀνθρωποφάγοις. Λόγχαι, τόξα, πελέκεις αὐτῶν. Ἐκλαμβάνουσί με κακοποιόν τι πνεῦμα. Ὁ βασιλεὺς τρέμει πρὸ ἐμοῦ. Παρουσιάζω αὐτῷ κάτοπτρον. Ἔκπληξις αὐτοῦ.

Μετὰ πολλὰς κακοπαθείας καὶ περιπλανήσεις, κατετρυχόμενοι ὑπὸ καμάτων καὶ φρικώδους πείνης, ἀφικόμεθα ἐπὶ τέλους εἰς τὴν χώραν τῶν ἀνθρωποφάγων Φάννων.

Ἐνθυμοῦμαι δὲ καλῶς τὸ πρῶτον αὐτῶν χωρίον, ὅπερ παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου, κείμενον ἐπὶ κορυφῆς ὑψηλοῦ τινος ὄρους. Μεγίστη δὲ ταραχὴ κατεῖχε τοὺς κατοίκους ἰδόντας ἡμᾶς μακρόθεν ἐρχομένους. Οἱ ἄνδρες πάνοπλοι ἵσταντο πρὸ ἡμῶν καὶ ἐφοβούμην μήτοι κατατοξεύσωσιν ἡμᾶς διὰ τῶν δηλητηριωδῶν αὐτῶν τοξευμάτων καὶ ἀκοντισμάτων. Οὐδὲν δὲ τρομερώτερον τῶν ἀκιδωτῶν ἀκοντίων, οἷς

χρῶνται οἱ βάρβαροι οὗτοι ἀνθρωποφάγοι διὰ τῆς μιᾶς τῶν χειρῶν, ἐνῷ διὰ τῆς ἑτέρας κρατοῦσιν ἀσπίδα ἐκ δέρματος ἐλεφαντίνου. Παρετήρησα δὲ καὶ τινας ὡπλισμένους διὰ μεγίστων μαχαιρῶν, διὰ φρικωδῶν πολεμικῶν πελέκεων ἢ καὶ διὰ τόξων δεδηλητηριασμένων.

Κραυγαὶ ἐκπλήξεως, πρὸς κραυγὰς πολέμου τὰ μάλα παρεμφερεῖς, ὑπεδέξαντο τὴν ἔλευσίν μου. Ὁμολογῶ δὲ ὅτι δὲν ἔχαιρον κἀγὼ πολὺ βλέπων τοὺς ἀγρίους καὶ αἱμαροχαρεῖς τούτους ἀνθρώπους, τοὺς ἐλάχιστα ἐνδεδυμένους καὶ δεικνύοντας, ἐνῷ ἐκραύγαζον, ὀδόντας μέλανας καὶ ὀξυτάτους καὶ στόμα χαῖνον (θλιβερὰ ἰδέα) ὥσπερ τάφος ἀνοικτός. Πόσα ἀνθρώπινα ὄντα δὲν κατεβρόχθισεν ἕκαστος αὐτῶν ἤδη, ἀνελογιζόμην.

Αἱ δὲ γυναῖκες; ὦ πόσον μοὶ ἐφαίνοντο δυσειδεῖς, κατάστικτοι ὡς ἦσαν ἀνὰ πᾶν τὸ σῶμα καὶ γυμναὶ σχεδόν! κατέφευγον αὗται μετὰ τῶν τέκνων ἔνδον τῶν καλυβῶν, καθ' ὅσον ἐπροχώρουν ἐν τῇ ὁδῷ, ἐν ᾗ ἔβλεπον σποράδην διακεχυμένα ὀστᾶ νεκρῶν· ναί, ἀνθρώπων ὀστᾶ, λείψανα σωμάτων καταφαγωθέντων ὑπὸ τῶν κατοίκων! Τοιαῦταί εἰσιν αἱ ἀναμνήσεις, ἃς μοὶ κατέλιπεν ἡ πρώτη μου εἰς ἀνθρωποφάγων χωρίον εἴσοδος.

Ἡ κώμη αὐτῶν αὕτη ἦτον ἰσχυρῶς ὠχυρωμένη διὰ πασσάλων, ἐφ' ὧν ἦσαν ἐμπεπηγμένα κρανία ἀνθρώπων καὶ γοριλλῶν. Μία δὲ μόνη ὁδὸς ὑπῆρχεν, ἑνὸς τρίτου μιλλίου περίπου μῆκος ἔχουσα, περιστοιχιζομένη δὲ ὑπὸ διπλῆς σειρᾶς καλυβίων, ἐκ φλοιοῦ δένδρων ἐκτισμένων.

Μόλις δὲ εἰσῆλθον ἐν τῇ κώμῃ καὶ παρετήρησα ἴχνη αἵματος ἀνθρωπίνου. Πρὸ ἡμῶν δὲ διῆλθε γυνὴ πάσαις δυσμέσι τρέχουσα καὶ κρατοῦσα τεμάχιον ἀνθρωπίνης σαρκὸς, ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ αἱ ἡμέτεραι οἰκέτιδες ἐπανέρχονται ἐκ τῆς ἀγορᾶς κομίζουσαι μηρὸν, ἢ ἕτερόν τι τεμάχιον κρέατος βοείου.

Φθάσας εἰς τὴν αὔθουσαν τῆς κοινότητος ἔμεινα μόνος μετά τινος τῶν ὁδηγῶν μου· ἐκεῖθεν δὲ ἤκουσα μέγαν θόρυβον φωνῶν ἐκ τῶν πλησίων οἰκιῶν προερχόμενον· ἐρωτήσας δὲ ἔμαθον ὅτι ἠσχολοῦντο περὶ τὴν διανομὴν τοῦ σώματος νεκροῦ τινος ἀνθρώπου καὶ ὅτι αἱ φιλονεικίαι καὶ αἱ κραυγαὶ προήρχοντο ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἤρκει τοῦτο δι' ὅλους.

Μετ' ὀλίγου δὲ χρόνου παρέλευσιν περιεκυκλώθην ὑπὸ ἀπείρου πληθύος κατοίκων, ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τῶν ὁποίων ἵστατο ἀγριωπός τις ἀνὴρ, διὰ τῆς μιᾶς μὲν τῶν χειρῶν ἀσπίδα κρατῶν, μεγίστην καὶ ἐκ τραχυτάτου δέρματος ἐλέφαντος κατεσκευασμένην, διὰ δὲ τῆς ἑτέρας τερατώδη μάχαιραν, ἐπιτηδειοτάτην πρὸς διαμελισμὸν ἀνθρώπων. Ὄπισθεν δὲ αὐτοῦ ἵσταντο μεταξὺ τοῦ πλήθους πολλοὶ πολεμισταὶ ὡπλισμένοι διὰ τόξων ἐκτοξευόντων εἴτε βέλη μεγάλα σιδηροχίτωνα, εἴτε μικρὰ ἀκόντια, ἀβλαβῆ μὲν κατὰ τὸ φαινόμενον, πλὴν θανατηφόρα πράγματι· διότι εἶναι μὲν λεπτότατα, ἀλλ' ἔχουσιν ἔνδος ποδὸς μῆκος καὶ ὀξυτάτην αἰχμὴν ἐπικεχρισμένην διὰ φυτικοῦ δηλητηρίου, οὕτινος τὴν συνταγὴν οἱ ἄγριοι οὗτοι γινώσκουσιν. Τινὲς δὲ τῶν πολεμιστῶν τούτων ἔφερον ἐπὶ τοῦ ὤμου φοβερὸν πολεμικὸν πέλεκυν, οὗ ἓν κτύπημα μόνον διαχωρίζει τὴν κεφαλὴν ἀνδρός. Ἕτεροι δὲ μαχαίρας καὶ λόγχας, ἃς ἐπιδεξιώτατα μεταχειρίζονται. Τὰς θήκας δὲ, ἐν αἷς ἐγκλείουσι τὰ ὅπλα ταῦτα, κατασκευάζουσιν ἐκ δέρματος ὄφεως ἢ ἀντιλόπης ἢ καὶ ἀνθρώπου καὶ κρεμῶσιν αὐτὰς ἐκ τοῦ λαιμοῦ ἢ ἐκ τῶν ὤμων διὰ σχοινίων.

Μετὰ τὴν βραχεῖαν ταύτην περιγραφὴν τῶν ὑφ' ὧν περιεστοιχιζόμην προσώπων ἐννοεῖτε μεθ' ὁπόσης ἐκπλήξεως περιέφερον τὰ βλέμματα ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸν ἕτερον, κρατῶν ἐν ἑκατέρᾳ τῶν χειρῶν πιστόλιον. Ἦτο δὲ πράγματι καταπληκτικὸν καὶ ἀλλόκοτον θέαμα τὸ πλῆθος τῶν ῥωμαλέων τούτων ἀνδρῶν, τῶν πολεμικὸν καὶ ἄγριον ἦθος ἐχόντων, πανόπλων δὲ ὄντων καὶ ἑτοίμων πρὸς μάχην, πέριξ ἐμοῦ, τοῦ νεωτάτου εἰσέτι καὶ μόνου.

Μετ' ὀλίγον κατέφθασεν ὁ βασιλεὺς αἱματοχαρῆ ἔχων ὄψιν καὶ ἐρυθροβαφὲς μέτωπον, ὀλόγυμνος, κατάστικτος τὸ σῶμα διὰ βαναύσων ἰχνογραφημάτων, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν διὰ φυλακτηρίων κεκαλυμμένος, περιδέραιον ἐξ ὀδόντων λεοπάρδου φέρων καὶ ὡς πρὸς πόλεμον ὡπλισμένος. Καὶ οἱ πλεῖστοι μὲν τῶν ἀνθρωποφάγων Φάννων ἔφερον οὐράς· ἀλλ' ἡ τοῦ βασιλέως αὐτῶν Ndiagáh ἦτον ἡ μεγίστη πασῶν καὶ κατέληγεν εἰς δύο ἄκρας, εἷς ἃς

ἦσαν προσηλωμένα χάλκινα δακτύλια. Ἡ γενειὰς αὐτῷ διῃρεῖτο εἰς πολλὰς πλεξίδας πεποικιλμένας διὰ λευκῶν μαργαριτῶν· διὰ τῶν ὀδόντων δὲ αὐτοῦ, τῶν ὀξύτατα ἠκονημένων, εἶχεν ὄψιν ἀληθοῦς δράκοντος, ἀκορέστου ἀνθρωπίνου κρέατος.

Ἐνῷ δὲ ἐθεώρουν περὶ ἐμαυτὸν, φαινόμενος ἀπαθὴς καὶ ἀτάραχος, ὁ βασιλεὺς Νδιαγάης, παρὰ τὴν τρομερὰν αὐτοῦ ὄψιν, ἔτρεμε πανδήλως πρὸ ἐμοῦ. Εἶχε δὲ μάλιστα ἀρνηθῆ κατ' ἀρχὸς νὰ μὲ ἴδῃ, πιστεύων ὅτι ἤθελεν ἀποθάνει μετὰ τρεῖς ἡμέρας, ἐὰν ἐτόλμα νὰ ὑπομείνῃ τὰ βλέμματά μου καὶ μόλις μετὰ πολλὰς προσπαθείας ὁ ὁδηγός μου Μβενὲ κατώρθωσε νὰ μοὶ φέρῃ αὐτὸν συνοδευόμενον ὑπὸ τῆς βασιλίσσης, δυσειδεστάτης γραίας, καλουμένης Μασχούμβας καὶ μόνον ἔνδυμα φερούσης τε. μάχιόν τι τετραδακτυλιαῖον ὑφάσματος κατεσκευασμένου ἐξ ἁπαλωτάτου φλοιοῦ δένδρου καὶ ἐρυθροβαφοῦς. Τὸ σῶμα τῆς ἀνάσσης ταύτης ἦτο κατάστικτον ἀλλοκότως λίαν· ἡ δὲ ἐπιδερμὶς αὐτῆς, πρὸ πολλοῦ ἐκτεθειμένη εἰς τὰς δυσκρασίας τοῦ ἀέρος, ἦτο τραχεῖα καὶ ῥυτιδώδης· ἔφερε δὲ περὶ τοὺς ἐστραγάλους τῶν ποδῶν δύο ὑπερμεγέθας σιδηροῦς κρίκους καὶ εἰς τὰ ὦτα αὐτῆς ζεῦγος κρίκων χαλκίνων, τριῶν δακτύλων διάμετρον ἐχόντων· ὥστε τὰ ἐνώτια αὐτῆς ταῦτα ἠδύναντο κάλλιστα νὰ χρησιμεύσωσιν ἀντὶ βραχιονίων εἰς τὰς ἡμετέρας χωρικάς.

Οἱ ἐγχώριοι μὲ ἔβλεπον μετὰ προσοχῆς, μεταφέροντες τὰ βλέμματα αὐτῶν ἐκ τῆς ἐκπληκτικῆς δι' αὐτοὺς κόμης μου πρὸς τοὺς οὐχ ἧττον θαυμαστοὺς πόδας μου· ἐπίστευον δὲ ὅτι τὰ ὑποδήματά μου ἀπετέλουν μέρος τοῦ σώματός μου καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους· «Ἴδατε τί ἀλλόκοτον ὀν· οἱ πόδες του ἔχουσιν ἄλλο χρῶμα ἢ ἡ μορφὴ καὶ οὐδόλως φέρουσι δάκτυλα.»

Ἐπὶ τέλους δὲ ὁ ἡγεμὼν ἐνθαρρυνθεὶς ὀλίγον εἶπεν εἰς τὸν ὁδηγόν μου ὅτι περιστοιχιζόμενος, ὡς ἦτον, ὑπὸ σύμπαντος τοῦ λαοῦ του οὐδένα ἐφοβεῖτο· ἄνευ δὲ πολλῆς δυσκολίας ἐπίστευσα τοῦτο· διότι οἱ ὑπήκοοι τῆς αὐτοῦ μεγαλειότητος ἐφαίνοντο δαίμονες προσωπεποιημένοι καὶ ἱκανώτατοι πρὸς μάχην.

Περὶ λύχνων δ' ἀφὰς εἰσῆλθον εἰς τὴν οἰκίαν, ἣν μοὶ ἔδωκαν, καὶ μετεκάλεσα διὰ τοῦ ὁδηγοῦ μου τὸν ἡγεμόνα Νδιαγάην, πρὸς ὃν, ἐλθόντα παραυτὰ, ἐδώρησα μέγα τι κομβολόγιον ἐκ λευκῶν μαργαριτῶν, ἓν κάτοπτρον, μίαν ῥίνην, ἓν πυρεῖον καὶ τυφεκοπέτρας τινάς. Ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἀπήστραπτεν ἐκ χαρᾶς· μετ' ἐκπλήξεως δὲ ἀπερίγραπτου ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἐν τῷ κατόπτρῳ, ὅπερ κατ' ἀρχὰς μὲν δὲν ἤθελε νὰ δεχθῇ ἀγνοῶν τὴν χρῆσίν αὐτου· ἀλλ' εἶτα ὑπὸ τοῦ ὁδηγοῦ μου καταπεισθεὶς ἐξήγαγε τὴν γλῶσσαν καὶ μὲ φρενῶν ἔκστασιν ἐθεώρησεν αὐτὴν ἀνταναχλωμένην ἐπὶ τῆς ὑέλου· κατόπιν δὲ ἔκλεισε τὸνἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ὑπεραγαλλόμονος ὅτι ἔβλεπεν ἑαυτὸν διπλοῦν, ἐξέτεινεν ἕνα τῶν δακτύλων πρὸ τοῦ κατόπτρου, — δύο δυκτύλους,—τρεῖς, —ἔπειτα δὲ καὶ τὴν χεῖρα ὁλόκληρον. Ἄφωνος δὲ ἐξ ἐκπλήξεως καὶ θαυμασμοῦ ἀπεχώρησε μετὰ τῶν θησαυρῶν του «εὐτυχὴς, τὸ δὴ λεγόμενον, ὡς βασιλεύς» μάλιστα δὲ εὐτυχέστερος βασιλέως ἀγρίου

Μετὰ τοῦτον εὐθὺς Μασχοῦμβα ἡ ἄνατσα, ἐλπίζουσα ὅτι θὰ ἔχω τι καὶ δι' αὐτὴν ἐπίσης, ἀφίκετο φέρουσά μοι κάνιστρον βανάνων ἑψημένων· ἀλλ' ἐπὶ τῇ θέᾳ αὐτῶν ἰδέα ἀπαισία μοὶ ἐπῆλθεν· ἴσως, ἀνελογίσθην, τὸ ἀγγεῖον, ἐν ᾧ τὰ βάνανα παρεσκευάσθησαν, ἐχρησίμευσε τὴν πρωΐαν πρὸς ἕψησιν κεφαλῆς ἢ ἑτέρου μέλους ἀνθρώπου! ἀνέκφραστος δὲ παραυτὰ ἀηδία μὲ κατέλαβε πρὸς πάντα αὐτῶν τὰ φαγητὰ, οὐδὲ ἤθελον, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ, νὰ μεταχειρισθῶ ποτε τὰ μαγειρικὰ αὐτῶν σκεύη. Ἐπελθούσης δὲ ἤδη τῆς νυκτὸς βαθυτάτη σιωπὴ ἐπεκράτησεν ἀνὰ τὴν κώμην καὶ περιῤῥάξας ἰσχυρῶς διὰ τῶν ἐπίπλων μου τὴν μικρὰν θύραν τῆς κατοικίας μου, διὰ τὸν φόβον τῶν ἀνθρωποφάγων, κατεκλίθην φροντίσας πρότερον καλῶς ὅπως τὸ τυφέκιόν μου εὑρίσκεται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς χειρός μου· ἀλλ' εἰς μάτην ἐπεκαλούμην τὸν ὕπνον· τὸ εἰδεχθὲς θέαμα τῆς ἡμέρας, αἱ φοβεραὶ μορφαὶ καὶ τὰ ὅπλα τῶν κατοίκων παρίσταντο φαεινὰ, παρὰ τὸ ἐπικρατοῦν σκότος, καὶ ῥιγώδη ἐνώπιόν μου· ἡ σκέψις δὲ ὅτι ἠδύναντο κάλλιστα καὶ ἐμοῦ νὰ γευθῶσι, μοὶ ἐνεποίει πυρετὸν καὶ ῥιγιάσιν ἀσυνήθη. Πλὴν ἐπὶ τέλους μετὰ πολλῶν ὡρῶν ἀγρυπνίαν ἀπεκοιμήθην σφίγγων τὸ τυφέκιόν μου.

Ὅταν δὲ ἠγέρθην τὴν ἐπαύριον καὶ ἐξήγαγον τὴν κεφαλὴν ἐκ τῆς θύρας εἶδον ὄπισθεν τῆς οἰκίας σωρὸν ὀστέων, πλευρῶν κνημῶν, μηρῶν καὶ κρανίων· δῆλον δὲ ἀναμφιλόγως ὅτι οἱ ἀνθρωποφάγοι εἶχον συγκροτήσει προηγουμένως μεγάλην μάχην καὶ ταῦτα ἦσαν τὰ λείψανα τῶν καταβρωθέντων αἰχμαλώτων!

Εἰς ποῖον δὲ σκεῦος, πρὸς Θεοῦ, ἤθελον τολμήσει νὰ πλύνω τὸ πρόσωπόν μου; Τῇ ἀληθείᾳ προὐτίμησα νὰ μὴ πλυθῶ ποσῶς.

(ἕπεται συνέχεια.) Σ. Ι, Π.

Η ΔΙΟΝΥΤΣΑ

ἢ Ἑλληνικαὶ σκηναί.

Ἡ Λιθάρα δὲν εἶναι ἐκ τῶν κοινῶν χωρίων. Ἔχει ὀλίγους μὲν κατοίκους, σχεδὸν περὶ τοὺς τριακοσίους, ἀλλὰ πάντας ἀγαθοὺς καὶ φιλησύχους. Αἱ οἰκίαι οἰκοδομημέναι ἐπὶ λοφίσκου εἶναι μικραὶ ἀλλ' ὅμως καθαραί. Ὀλίγον ἀπωτέρω ἀνθοῦσι ἄφρακτοι κῆποι συκῶν καὶ ἀμυγδαλῶν. Τῶν πλουσιωτέρων αἱ κατοικίαι συνίσταται ἐκ δύω τὸ πολὺσκιερῶν καὶ ὑγρῶν δωματίων, ἐρήμων σχεδὸν πάντοτε ἐν καιρῷ θέρους, διότι ἑκάστη οἰκογένεια προτιμᾷ τὸν καθαρὸν ἀέρα τῶν ὑγρῶν δωματίων καὶ οὕτω σχεδὸν ὁλόκληρος ἡ ζωή των διέρχεται ὑπὸ τὸν γλαυκὸν ἐκεῖνον οὐρανὸν καὶ πλησίον τῆς ἠρέμου καὶ γαλανῆς θαλάσσης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁποίας ἀνταναχλῶνται ἡ σκιαγραφία τῶν ὀρέων καὶ ἡ λαμπρὰ κώμη τῆς Λιθάρας.

Μεγάλη ἔκπληξις καταλαμβάνει τὸν ὁδοιπόρον, ὅστις διευθύνεται ἀπὸ Κορίνθου εἰς Πάτρας, ὅταν ἀπαντήσῃ τὸ ἄσημον τοῦτο χωρίον. Ἐὰν σταματήσῃ πρὸς στιγμὴν ἐνώπιον τῆς σιωπηλῆς καὶ ἐρήμου ἐκκλησίας, ἥτις κεῖται ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἀνακαλύπτει ὑπὸ τοὺς πόδας του εἰκόνα μεγαλοπρεπῆ, κατ' ἀρχὰς μὲν σκοτεινὴν, ἧς ὅμως οἱ χαρακτῆρες ἀποκαλύπτονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον, ὅτε ὁ οὐρανὸς ἀρχίζει νὰ φωτίζηται ὑπὸ τῶν ὠχρῶν ἀκτίνων τῆς σελήνης. Ἐν μέσῳ τῶν μεγάλων δένδρων αἱ οἰκίαι φαίνονται διεσπαρμέναι ἀτάκτως, ὡς αἱ βαθμίδες κλίμακος καταῤῥευσάσης, καταπρασίνου καὶ μέχρι τῆς παραλίας ἐξικνουμένης. Τρεῖς πηγαὶ γλυκέος ὕδατος στίλβουσαι ἐπὶ τῶν χαλίκων ὡς ἀργυροῖ δίσκοι σχηματίζουσι ῥύακα, ὅστις κατεῤῥέει διαυγὴς καὶ χύνεται εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπὶ τοῦ στενοῦ πλὴν βαθέος κόλπου ταλαντεύονται δύω ἢ τρία ἁλιευτικὰ ἀκάτια, ἐντεῦθεν δὲ ὁ Κορινθιακὸς κόλπος ἐκτείνεται μέχρι τῶν ὀχθῶν τῆς ἀρχαίας Φωκίδος.

Πρὸς τούτοις καὶ αὐτὴ ἡ θέα τοῦ χωρίου προσθέτει εἰς τὴν ἄφατον γαλήνην τῆς ὑπνωττούσης φύσεως νέα θέλγητρα. Ἑκάστης οἰκίας αἱ θύραι καὶ τὰ παράθυρα ἀφίνονται ἀνοικτὰ, ὅπως δι' αὐτῶν εἰσέρχεται ἡ ἀναψυκτικὴ δρόσος τῆς νυκτός. Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία κοιμῶνται παραπλεύρως ἐπὶ ξηρῶν φύλλων ἀραβοσίτου ἢ ἐπὶ ταπήτων, ἄλλοι ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἄλλοι ὑπὸ τὴν σκιὰν τῶν δένδρων, πάντες ἀδελφικῶς ἡνωμένοι ἄνευ φόβου καὶ ἐν ἀμοιβαίᾳ πίστει καὶ εἰρήνῃ.

Καὶ ὅμως ὀλίγοι μῆνες ἤρκεσαν ἵνα ἡ εἰρηνικὴ αὕτη ὄψις τῆς Λιθάρας μεταβληθῇ ἐντελῶς. Τώρα δὲν θὰ κοιμῶνται πλέον ὑπὸ τὸν κάταστρον θερινὸν οὐρανὸν, δὲν θ' ἀφίνωσι πλέον τὰς θύρας ἀνοικτὰς ἐν καιρῷ νυκτὸς, τὸ ὡραῖον τοῦτο χωρίον δὲν θὰ φαίνεται τοῦ λοιποῦ εὐτυχέστατον ὡς κατὰ τὸ παρελθὸν, ἡ δὲ αἰτία τῆς βαθείας ταύτης μεταλλαγῆς ἐμπεριέχεται εἰς τὰς ὀλίγας ταύτας λέξεις: « *Ὁ Σπυρίδων ἠγάπησε τὴν Διονύτσαν.* »

Ὁ Σπυρίδων ἦτο υἱὸς τοῦ βαρελοποιοῦ τῆς Λιθάρας, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἴδιος κατεσκεύαζε κιβώτια διὰ τὰς σταφίδας τὰς ὁποίας ἡ βόρειος παραλία τῆς Πελοποννήσου παράγει ἐν ἀφθονίᾳ· μετὰ δὲ τὴν συγκομιδὴν εἰσήρχετο ὡς ναύτης εἰς τὸ πρῶτον ταχύπλουν, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρει ἐκδρομὴν εἰς τὴν Μεσόγειον, καὶ ἔμενεν ἐξ ἕως ὀκτὼ μῆνας εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Συχνάκις ὅταν ἐπέστρεφεν ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐμπορεύματά τινα, τὰ ὁποῖα ἐπώλει εἰς Λιθάραν· ἀλλὰ δὲν ἐκέρδιζε πολλὰ ἀπὸ τὸ ἐμπόριον

ηὐχαριστεῖτο ὅμως ζῶν ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἐργασίας του καὶ μὴ χρεωστῶν οὐδὲν εἰς κανένα. Ἕκαστος τὸν ἠγάπα καὶ τὸν ἐτίμα. Οἱ φίλοι του δὲν τὸν ἐφθόνουν διόλου ὅταν τὸν ἔβλεπον τὴν Κυριακὴν εἰς τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὴν λευκὴν καὶ πυκνὴν φουστανέλαν του, τὴν πλουσίαν ζώνην του καὶ τὸ ὡραῖον ἐσωκάρδιόν του τὸ μὲ τρίχροα σειρήτια πεποικιλμένον. Εἶχε προσέτι καὶ ὡραῖα ὅπλα. Τὸ ἀμφίστομον *χαντζάριόν* του, τὸ ὁποῖον τῷ εἶχε πωλήσει Ἰουδαῖός τις τῆς Ἀλεξανδρείας, ἐκρέματο πάντοτε ἐκ τῆς ζώνης του. Δὲν ἐζήτει ἔριδας ἀλλ' ἤξευρον πάντες ὅτι δὲν τὰς ἐφοβεῖτο, καί τοι δὲ ἐφαίνετο πολὺ ἀδύνατος καὶ δειλὸς, μολοντοῦτο ἡ ἐξαιρετικὴ εὐκαμψία του καὶ ἡ νευρώδης ῥώμη του ἦσαν ἀρκετὰ γνωσταί καὶ ἤρκει νὰ ἴδῃ τις τοὺς μεγάλους ὀφθαλμούς του ἐξαστράπτοντας καὶ σκυθρωποὺς ἵνα ἐννοήσῃ, ὅτι ὁ Σπυρίδων εἶχε πλήρη τῆς ἰσχύος του συναίσθησιν. Ὡραῖος μύταξ ἐκαλυπτε τὸ ὑπερήφανον χεῖλός του χωρὶς ἐντούτοις νὰ κρύπτῃ τὴν λευκότητα τῶν ὀδόντων του, οὓς ἡ εὐαίσθητος τοῦ προσώπου του ὠχρότης καθίστα ἔτι λευκοτέρους. Ἡ κόμη του, τὴν ὁποίαν πάντοτε διετήρει βραχεῖαν, εἶχε χρῶμα πτέρυγος κόρακος.

Μετὰ τοὺς μακροὺς μῆνας τῶν ταξειδίων του, μετὰ μεγάλης εὐχαριστήσεως ἐπανήρχετο εἰς τὴν Λιθάραν καὶ ἴσως ἐὰν ἠδύνατό τις νὰ ἐξετάσῃ τὰς σκέψεις αὐτοῦ, θὰ ἠννόει ὅτι ἐπανήρχετο μὲ τὸν σκοπὸν νὰ μὴν ἀναχωρήσῃ πλέον. Ἀλλ' ὅμως ἐγνώριζεν ὅτι θὰ ἦτο δυστυχὴς ἄνευ χρημάτων καὶ δὲν ἐπεθύμει ἵνα μετέλθῃ δι' ὅλης τῆς ζωῆς του τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατρός του. Καὶ οὕτω πάλιν ἀπεφάσιζε νὰ ζητήσῃ εἰς τὴν ξένην τοὺς πόρους, δι' ὧν ἠδύνατο νὰ ζήσῃ ἐλευθέρως ἐν τῷ χωρίῳ του.

Ν' ἀναχωρήσῃ — κατ' ἔτος ἡ ἀνάγκη αὕτη τὸν κατέθλιβε καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ πατρὸς καὶ τῶν ἀδελφῶν του δὲν ἦσαν μόνα, ἅτινα ἐπαρουσιάζοντο εἰς τὴν μνήμην του κατὰ τὰς σκληρὰς τοῦ ἀποχωρισμοῦ στιγμάς.

» Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ' ἣν θὰ τὴν χάσω διὰ παντὸς, ἐσκέπτετο ὁ Σπυρίδων ἐπιβιβαζόμενος διὰ τὸ τελευταῖον ταξείδιόν του, θὰ μὲ λησμονήσῃ διότι δὲν θὰ μὲ βλέπῃ... Μόλις δεκαπενταέτης καὶ εἶναι ἡ ὡραιοτέρα καὶ πλουσιωτέρα νύμφη τῆς Λιθάρας... Καὶ ἐγὼ τῇ εἶπον τι μέχρι τοῦδε περὶ τῶν αἰαθημάτων μου; Τὰς λέξεις ταύτας τὰς ὁποίας μόνος μου ἐπαναλαμβάνω μετὰ τοσούτου πάθους καὶ πικρίας, ἂν τὰ ἤκουε τοὐλάχιστον μόνον.. ἴσως ἤθελε λησμονήσει ὅτι ἡ οἰκία μας εἶναι μικρὰ, ὅτι δὲν ἔχω ἀμπέλους, ὅτι εἶμαι πτωχὸς ... ἴσως μὲ παρεδέχετο ὡς σύζυγόν της! Πλὴν ὄχι, πτωχὲ τρελλὲ, ἀπατᾶσαι . . . ὄχι διότι αὕτη τὸ γνωρίζει ὅτι τὴν ἀγαπῶ ἀλλὰ μοὶ μειδιᾷ ὡς καὶ εἰς τοὺς ἄλλους, ἡ δὲ χεὶρ της δὲν τρέμει ἐντὸς τῆς ἰδικῆς μου. Ὅτε ψάλλει, τὸ βλέμμα της ἵσταται ἐπ' ἐμοῦ ὡς καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἱ δὲ ὀφθαλμοί της δὲν ἀνησυχοῦν, ὅταν συναπαντήσωσι τοὺς ἐδικούς μου· ὦ Διονύτσα, ἡμέραν τινὰ θὰ ἐπανέλθω καὶ σὺ θὰ ᾖσαι σύζυγος ἄλλου! Ἄχ Διονύτσα ...»

Μετὰ ὀκτὼ μῆνας ἐπανῆλθε καὶ οἱ φίλοι του, οἵτινες ἦλθον μέχρι τῆς Κορίνθου πρὸς ὑποδοχήν του, οὐδόλως τῷ ὠμίλησαν περὶ τῆς Διονύτσας. Καὶ αὐτὸς ὁ Σπυρίδων δὲν ἐτόλμα νὰ προφέρῃ τ' ὄνομά της. Ἐμάντευε τὴν τρομερὰν ἔννοιαν τῆς σιωπῆς ἐκείνης καὶ ὅτε ἀκόμη ἔφθασε πρὸ τῆς ἐκκλησίας τοῦ χωρίου του δὲν ἐγίνωσκε τί νὰ ὑποθέσῃ, τὸν θάνατον ἢ τοὺς γάμους τῆς Διονύτσας.

Ἡ Διονύτσα εἶχε νυμφευθεῖ· ἐξάδελφός τις τοῦ Σπυρίδωνος ὀνόματι Κωνσταντῖνος πλούσιος κτηματίας τοῦ χωρίου, εἶχεν ἐκλέξει αὐτὴν ὡς συζύγόν του.

Ὅτε δὲ ὁ Σπυρίδων ἤκουσε μετὰ πικρᾶς εὐχαριστήσεως τὰς λεπτομερείας τοῦ γάμου τούτου δὲν ᾐσθάνθη οὔτε ὀργὴν, οὔτε βιαίαν λύπην ἀλλ' ἄκραν ἀπενθάρρυνσιν. Ἐσκέφθη ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ὄνειρά του καὶ ν' ἀρχίσῃ νέαν ζωήν. Προσεπάθησε μόνον νὰ ἴδῃ τὴν Διονύτσαν καὶ ἤλπισεν ὅτι ἤθελε συνειθίσει νὰ θεωρῇ ἄνευ λύπης τὰ λείψανα τῆς καταῤῥευσάσης εὐτυχίας του.

Ὁ δυστυχής! ἐνόμισεν ἑαυτὸν πολὺ ἰσχυρὸν ἢ πολὺ ἀναίσθητον ὑποθέτων ὅτι ἤθελε τὴν λησμονήσει· Ἀπενθάρρυνσις ἄγνωστος μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ῥωμαλέαν φύσιν του τὸν ἐκυρίευε βραδέως καὶ ἀνέκφραστος μελαγχολία τὸν κατεσπάραττε, ὅταν ἐλάμβανε τὸ θάῤῥος ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰς φαιδρὰς τῶν φίλων

του διασκεδάσεις. Ταὐτοχρόνως δὲ δι' ἀνεπαισθήτου τινὸς δυνάμεως καθίστατο εὐάλωτος πὸ ἀγνώστων μέχρι τοῦδε εἰς αὐτὸν αἰσθημάτων. Ἡ πάντοτε σφριγῶσα καὶ νέα καρδία του, ἥτις ἄλλοτε διὰ βιαίας ὁρμῆς τὸν ὤθει πρὸς τὴν ἐργασίαν, συνεκέντρωσεν ἤδη ἁπάσας τὰς δυνάμεις της δι' ὑψηλότερον σκοπόν. Πολλάκις ἐξεπλήσσετο ἀνακαλύπτων πέριξ αὐτοῦ φίλους, οὓς εὐδόλως ἐμάντευε καὶ οἵτινες ὀλίγον κατ' ὀλίγον καθίσταντο οἱ ἀχώριστοι σύντροφοι τῶν παθημάτων του. Ὁ ὑπὸ τοῦ πρωϊνοῦ ἡλίου ἀργυρούμενος κόλπος ἐπροξένει εἰς τὴν καρδίαν του αἴσθημά τι ἄφωνον καὶ βαθύ. Ἠὐχαριστεῖτο ν' ἀκολουθῇ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς διαφόρους μορφὰς νέφους τινός. Ἐνετύπονεν εἰς τὴν μνήμην του τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν ὀρέων, ἅστινας αἱ τοῦ δύοντος ἡλίου ἀκτῖνες περιέκλειον ἐντὸς ῥοδίνου πέπλου καὶ ἐλυπεῖτο βλέπων δένδρον τι, ἀπογυμνωθὲν τῶν φύλλων του καὶ κεκαυμένον.

Ὀλίγος παρῆλθε χρόνος καὶ πάντες ἔβλεπον ὅτι ὁ Σπυρίδων δὲν ἦτο πλέον ὁ αὐτός· οἱ φίλοι του, οἵτινες τὸν ἐνόμιζον γεννιότερον, ἔλεγον ὅτι νοστήλγει διὰ τὴν ξένην. Ὁ Σπυρίδων οὐδόλως ὑπερήσπιζεν ἑαυτὸν καὶ εὕρισκε φυσικώτατον τὸ ὅτι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐννοήσωσι τὸ πάθος του.

«Καὶ τέλος ἔχουσι δίκαιον, ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπανέλθω, τί γόητρον εὑρίσκω πλέον εἰς τὴν Λιθάραν; διατί μένω; Τὸ χωρίον μοὶ φαίνεται ἔρημον· θὰ δυνηθῶ ἄραγε νὰ ζήσω πλησίον σου καὶ ἄνευ σοῦ, Διονύτσα.»

Μόνη ἡ Διονύτσα δὲν ἠπατᾶτο ὡς πρὸς τὴν θλιβερὰν ταύτην μεταμόρφωσιν, διότι αἱ γυναῖκες ἔχουσι τοιαύτην λεπτὴν αἴσθησιν καὶ ἔμφυτον εὐσπλαγχνίαν, ὥστε ζητοῦσι νὰνεύρωσι τὴν ἀληθῆ τοῦ πάθους αἰτίαν. Μόνη αὐτὴ εἰσέδυσεν ἄνευ κόπου εἰς τὸ βάθος τῆς λύπης του.

Ἐκ τῆς ἡμέρας καθ' ἣν συνωμολογεῖτο τὸ συνοικέσιον ἄγνωστος φόβος τὴν κατελάμβανε καὶ ἦτο ἔμφρονεστέρα παρ' ὅσον ὁ Σπυρίδων ἐνόμισεν ὅτι παρετήρησεν εἰς τὴν ἐπιστροφήν του. Πρὸ πολλοῦ ἐγίνωσκεν ὅτι τὴν ἠγάπα καὶ ἐὰν αὐτὸς οὐδέποτε ἐτόλμησε νὰ τῇ εἴπῃ τι, ᾐσθάνετο ὅτι τὸν ἠννόει, ὅτι δὲν προσεβλήθη ἐκ τούτου καὶ ὅτι ὑπῆρχε μεταξὺ αὐτῶν, οὐχὶ μὲν ὑπόσχεσις ἀλλὰ σιωπηλή τις καὶ ἀμοιβαία ὑποχρέωσις. Καὶ ἐν τούτοις ἐνυμφεύθη τὸν Κωνσταντῖνον ὄχι διότι τὸν ἠγάπα, ἀλλὰ κινουμένη ὑπὸ τοῦ ἀμερίμνου ἐκείνου σώφρονος νεανίδος, ἥτις βλέπει ἐν τῷ γάμῳ αἰφνήδιον μόνον μετάλλαγὴν καὶ τὰ γόητρα τῆς πρὸ πολλοῦ ὀνειρευθείσης ἀνεξαρτησίας καὶ ἰσχύος. Προσέτι πάντες τὴν προέτρεπον εἰς τοῦτο. Οἱ γονεῖς αὐτῆς τῇ παρίστανον τὰ προτερήματα τοιαύτης ἑνώσεως· διατὶ τέλος νὰ μὴ συγκατανεύσῃ ἀφ'οὗ ἤθελε ἔχει τὰς εὐφρωτάτας ἀμπέλους καὶ τὸν μεγαλήτερον κῆπον τῆς Λιθάρας;

(ἕπεται τὸ τέλος) Σ. Σολομωνίδης.

Η ΠΕΝΙΑ

Α

Μὲ κεκλιμένην κεφαλὴν τὶς εἶν' ἐκεῖ ὁ βαίνων,
ὁ ἀτενίζων πρὸς τὴν γῆν μὲ ἀπλανὲς τὸ ὄμμα
καὶ θεωρῶν τὰ πρὸ αὐτοῦ ὡς βάραθρόν τι χαῖνον,
ὅ περ τὸν ἕλκει ἐν αὐτῷ ὥς τι τῆς Σκύλλης στόμα;

Πρὸς τὶ βαδίζει σιγηλὸς καὶ λίαν τεθλιμμένος
καὶ διατὶ περίλυπος, μεστὸς μελαγχολίας
τοῦ ἄλλου κόσμου φαίνεται πῶς εἶναι ὅλως ξένος
καὶ βαίνει οὕτω ὡς πονῶν καὶ πάσχων ἐξ ἀνίας;

Ὁποῖον βάρος ἆρά γε τὸ στῆθός του βαρύνει
καὶ ποίους ἆρα στοχασμοὺς ἐντός του νὰ ἐγκλείῃ,
τοῖον τὸ αἴτιον δι' ὃ τὴν κεφαλήν του κλίνει
καὶ βλέμμα πένθιμον πικρὸν ἐπὶ τὰ πέριξ ῥίπτει;

Οἴμοι, πονεῖ ὁ δυστυχὴς καὶ πάσχει ἐκ πενίας,
τὰ στήθη του δὲ φάσγανον διατρυπᾷ τῆς πείνης,
καὶ ὡς ἐν τάφῳ ἔγκλειστον κρατεῖ τῆς δυστυχίας
αὐτὸν ἡ πεῖνα φοβερῶς, ἡ μήτηρ τῆς ὀδύνης!

Σιγᾷ κ' ἐν τῇ σιγῇ αὐτὸς τὴν πεῖνάν του συμπνίγει,
ἀλλ' ὅμως ἡ σιγὴ αὐτὴ μυστήρια ἐγκλείει!
ἂν μένῃ ἄλαλος αὐτὴ καὶ στόμα δὲν ἀνοίγῃ,
πολλάκις κόσμον ἄπειρον ἐντός της περικλείει.

Τὶ ἂν λαλήσῃ ὁ πτωχὸς; τὴν πεῖνάν του θὰ σβύσῃ,
ἂν εἴπῃ πῶς αὐτὴ δεινῶς τὰ στήθη του βιβρώσκει;
μὴ βάλσαμον εἰς τὰ δεινὰ αὐτοῦ τοῦτο θὰ γύσῃ,
ἢ θὰ παρέλθ' ὁ πόνος του ὅστις αὐτὸν τιτρώσκει;

—

Ὦ, ὄχι, εἰς τοὺς πόνους του θὰ προστεθῇ καὶ ἄλλος,
τοῦ κόσμου τἀδιάφορον αὐτοὺς θἀναρρίπίσῃ
καὶ θὰ προζλάβῃ ἔναυσμα ὁ τῆς ψυχῆς του σάλος,
ὅπως τὸ σῶμα τἀσθενὲς κάλλιον ἐκμυζήσῃ.

—

Καὶ προτιμᾷ φεῦ! νὰ σιγᾷ παρὰ νὰ ὁμιλήσῃ
νὰ τήκηται γυμνὸς, πεινῶν, ἐντὸς τῆς δυστυχίας,
νὰ μὴ τολμᾷ ὁ δυστυχὴς τὸν ἄρτον νὰ ζητήσῃ,
ἀλλὰ νὰ πίπτῃ ἕρμαιον τῆς φοβερᾶς πενίας.

—

Καὶ εἶναι τὶ πικρότερον νὰ θνήσκῃ τις ἐκ πείνης,
νὰ θνήσκῃ ἐνῷ πέριξ του οἱ ἄλλοι δαπανῶσι
κατὰ σωροὺς τὰ πλούτη των ὑπὲρ ζωῆς τῆς Φρύνης
καὶ ἐν σισύραις καὶ τρυφαῖς καὶ ἐν κακίᾳ ζῶσι;

—

Αἴ, τότε τὶς τὴν χεῖρά του, ναὶ, τὶς θὰ ἐμποδίσῃ
νὰ ὁπλισθῇ αἱματηρῶς κατὰ τῆς δυστυχίας,
καὶ τὶς κατάραν κατ' αὐτοῦ τολμᾷ νὰ ἐκστομίσῃ,
τὸν ἄρτον ἂν ἐζήτησε νὰ λάβῃ διὰ βίας;

—

Καὶ ὅμως Σύλλας ἀπηνὴς ἡ ἀνθρωποτόνος ὅλη
ἐγείρεται καὶ τὸν πτωχὸν τοῦ κόσμου διαγράφει
καὶ τὸν ξενίζουν ἄξενοι τῆς φυλακῆς οἱ θόλοι
καὶ ἐν αὐτῇ τὸ μέλλον τουὸ κόσμος μαῦρον βάφει!

—

Τὸν ἄρτον δ' ὃν ἐπόθησεν ἐλεύθερος νὰ εἴχεν,
ἐν ᾧ ζωὴν θὰ εὕρισκε τό στῆθος κ' ἡ καρδία,
ὡς δῶρον ἤδ' ἡ φυλακὴ προθύμως τῷ παρεῖχεν.
Πικρὰ τῆς ἀνθρωποτόνος ὄντως ἡ εἰρωνεία!

—

Ὑπὸ τοὺς μέλανας δ' αὐτῆς καὶ δυζοιώνους θόλους
διδάσκεται ὁ δυστυχὴς ἐν μόνον . . . νὰ στενάζῃ
καὶ μῖσος τρέφων ἄσπονδον πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ὅλους,
ἄνευ ἐλπίδων, ἄφιλος, τὸν θάνατον νὰ κράζῃ.

—

Γνωρίζετε δ', ὦ εὔποροι, τὶ στεναγμὸς καλεῖται
καὶ τὶ ἀξίζει δάκρυ ἐν εἰς πεινασμένου τόμμα,
γνωρίζετε πόσων δεινῶν σωρεία προηγεῖται,
πρὶν εἷς καὶ μόνος στεναγμὸς ἀνέλθῃ εἰς τὸ στόμα;

—

Ὦ! ὅστις δὲν ἐγνώρισε πώποτε τὴν πενίαν,
ὅστις ποτὲ δὲν ἔκλινεν ἔμπροσθεν τῆς ὀδύνης
καὶ ὅστις τέλος ἀγνοεῖ τοῦ ἄρτου τὴν ἀξίαν
δὲν ξεύρει τ' εἶναι στεναγμὸς ἐπ' ἀχυρίνης κλίνης!

—

Β

Εἶν' ἀσθενὲς δενδρύλλιον καὶ ταπεινὸν ὁ πένης
καὶ θραύετ' εὐκολώτερον ἐντὸς τῆς κοινωνίας,
γινόμενος ταχύτερον θῦμα τῆς εἱμαρμένης,
διότι βαίνει τὴν ὁδὸν τὴν τῆς ἀπελπισίας.

—

Καὶ ὅμως εἶν' ἀπίθανον ἂν αὔριον στελέχη
καὶ κλώνους τὸ δενδρύλλιον ἐξαίφνης ἀναδώσῃ,
καὶ τὴν σκιὰν εἰς τοὺς θνητοὺς αὐτὸ ἂν θὰ παρέχῃ,
ἐὰν ὡς στέγην εἰς αὐτοὺς τὸ φύλλωμα ἁπλώσῃ;

—

Ὦ ναὶ, δὲν εἶν' ἀπίθανον νὰ κρύπτῃ ἡ πενία
αἰσθήματα ὑπέρτατα, μεγάλα καὶ γενναῖα,
ἀλλ' ὅμως φεῦ! νὰ θραύωνται οἰκτρῶς ἐν τῇ καρδίᾳ,
ὡς θραύεται ἐπὶ τῆς γῆς πᾶσ' εὐγενὴς ἰδέα.

—

Ὦ μὴ, μὴ τὸν ἀφίσητε τὸν πένητα νὰ τρέχῃ
ἄνευ ἐλπίδων δυστυχὴς εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ βίου
καὶ μὲ δακρύων ἐκροὰς τὸ ἔδαφος νὰ βρέχῃ,
μέχρις οὗ εὕρῃ τὴν ζωὴν ἐντὸς νεκροταφείου.

—

Ἐγείρου τοῦ ληθάργου σου, ἐγείρου, ἀνθρωποτόνος,
καὶ ἀνακούφισιν μικρὰν δῶσον εἰς τὴν πενίαν,
πρὶν ἀνακράξῃ ἄπελπις τὰ πάντα ματαιότης,
καὶ εἰς τὸν θάνατον εὑρῇ μόνον τὴν εὐτυχίαν!

—

Σβύσον ἀπὸ τὰς δέλτους σου, ναὶ, σβῦσον τὴν πενίαν
καὶ θὰ ἴδῃς τὸ ἔγκλημα ἀπὸ τῆς γῆς νὰ λείψῃ,
συμπαρασύρον μετ' αὐτοῦ λύπας καὶ δυστυχίας
κ' ἐκ τῆς σποδοῦ ἡ ἀρετὴ θὰ ἴδῃς νἀνακύψῃ

—

καὶ κόσμους νὰ δημιουργῇ ἐλπίδων ὑπερτάτων,
ἐν οἷς πᾶν ὅ τι εὐγενὲς, ἐξαίσιον, ὡραῖον
θὰ διαλάμπῃ φωτεινὸν καὶ κόσμους νέους πλάττον,
θἀνακαινίσῃ ἐποχὴν χρυσῆν τῶν Περικλέων.

—

Καὶ τότε δὲν θὰ θραύηται ἡ μεγαλοφυία
ὡς θραύεται ἐπὶ ἀκτῆς τὸ μορμυρίζον κῦμα,
χωρὶς κἂν διαβάσεως νἀφίνῃ τὰ σημεῖα,
ἀλλὰ θὰ βαίνῃ τὰ ἐμπρὸς μὲ ἀνδρικὸν τὸ βῆμα.

—

Ἐγείρου τοῦ ληθάργου σου, ἐγείρου, ἀνθρωποτόνος,
καὶ ἀνακούφισιν μικρὰν δῶσον εἰς τὴν πενίαν,
πρὶν ἀνακράξῃ ἄπελπις τὰ πάντα ματαιότης
καὶ εἰς τὸν θάνατον εὑρῇ αὐτὴ τὴν εὐτυχίαν.

Γ. Κ. Υ.